

**MINISTARSTVO SPOLJNE TRGOVINE I EKONOMSKIH ODNOSA
BOSNE I HERCEGOVINE**

Analiza

**trgovinske razmjene poljoprivredno-prehrambenih proizvoda
za period 2019- 2021. godine**

Mart, 2022. godine

SADRŽAJ

UVOD.....	2
1. TRGOVINSKA RAZMJENA POLJOPRIVREDNIH PROIZVODA BOSNE I HERCEGOVINE SA SVIJETOM....	3
2. STRUKTURA RAZMJENE POLJOPRIVREDNO-PREHRAMBENIH PROIZVODA	3
3. DEFICIT U SPOLJNOTRGOVINSKOJ RAZMJENI POLJOPRIVREDNO-PREHRAMBENIH PROIZVODA.....	5
4. RAZMJENA POLJOPRIVREDNIM PROIZVODIMA PREMA TRGOVINSKIM PARTNERIMA	8
4.1. Razmjena poljoprivredno-prehrambenih proizvoda između Bosne i Hercegovine i Evropske unije	8
4.1.2. Najznačajniji proizvodi u međusobnoj trgovini Bosne i Hercegovine i Evropske unije.....	9
4.1.3. Najznačajniji trgovinski partneri u Evropskoj uniji	11
4.1.4. Iskorištenost kvota ključnih poljoprivrednih proizvoda obuhvaćenih Dodatnim protokolom .	14
4.2. Razmjena poljoprivredno-prehrambenih proizvoda između Bosne i Hercegovine i CEFTA	18
4.2.1. Najznačajniji poljoprivredni proizvodi u međusobnoj trgovini Bosne i Hercegovine i CEFTA	19
4.2.2. Najznačajniji trgovinski partneri u CEFTA.....	20
4.2.2. Razmjena poljoprivredno-prehrambenih proizvoda između Bosne i Hercegovine i EFTA... ..	22
4.2.3. Najznačajniji proizvodi u međusobnoj trgovini Bosne i Hercegovine i EFTA	22
4.2.3. Najznačajniji partneri EFTA u razmjeni poljoprivrednih proizvoda	24
4.3. Razmjena poljoprivredno-prehrambenih proizvoda između Bosne i Hercegovine i Turske.....	24
4.4.1. Najznačajniji proizvodi u međusobnoj trgovini BiH i Turske	25
4.4. Razmjena poljoprivredno-prehrambenim proizvodima između BiH i Ostatka svijeta.....	27
4.4.1. Najznačajniji proizvodi u međusobnoj trgovini Bosne i Hercegovine i ostatka svijeta	27
4.4.2. Najznačajniji partneri iz ostatka svijeta u razmjeni poljoprivrednih proizvoda	29

UVOD

Ukupan obim razmjene u trgovini poljoprivredno-prehrambenim proizvodima Bosne i Hercegovine u 2021. godini je dostigla vrijednost od 4.324 miliona KM i veća je za 11% od vrijednosti ukupne razmjene iz prethodne godine. Udio uvoza poljoprivredno-prehrambenih proizvoda u BiH u ukupnom uvozu svih roba u 2021. godini je iznosio 16%, dok je na strani izvoza taj udio u ukupnom izvozu iz BiH bio manji i iznosio je nešto više od 6%.

Uvoz poljoprivredno-prehrambenih proizvoda u Bosnu i Hercegovinu je u 2021. godini dostigao vrijednost od 3.410 miliona KM (veći je za 12% u odnosu na prethodnu godinu), dok je izvoz iz Bosne i Hercegovine iznosio 914 miliona KM (veći je za 7% u odnosu na prethodnu godinu). Kao rezultat navedenog zabilježen je deficit u iznosu od 2.496 miliona KM što je u poređenju sa prethodnom godinom više za 304 miliona KM ili 14%.

Pokrivenost uvoza izvozom poljoprivredno-prehrambenih proizvoda u 2021. godini je iznosila 27% i neznatno je manja u poređenju sa prethodnom godinom kada je iznosila 28%.

Kriza uzrokovana korona virusom posebno u toku 2019 i 2020. godine, otežala je uslove transporta robe te poremećaj na tržištu, posebno pad potražnje i prodaje roba. Ipak 2021. godina se karakteriše kao povoljna za izvoz poljoprivredno-prehrambenih proizvoda obzirom da je izvoz dostigao vrijednost od 914 miliona KM i pored smanjenog izvoza na tursko tržište kao jedno od značajnijih izvoznih tržišta. Odluka prištinskih vlasti za ukidanje zaštitne mjere tj. carine na uvoz svih roba iz Bosne i Hercegovine uticala je da je izvoz količinski i vrijednosno vraćen na nivo prije uvedenih mjera.

Evropska unija je i dalje najznačajniji spoljnotrgovinski partner, obzirom da se oko 47% izvoza poljoprivredno-prehrambenih proizvoda plasira na ovo tržište, 40% u CEFTA-u, Tursku 10%, zemlje Ostatka svijeta 6%, i EFTA-u 2%. Na tržište Bosne i Hercegovine se najviše uvoze poljoprivredno-prehrambeni proizvod porijeklom iz EU i to oko 57%, zemalja CEFTA oko 28%, ostatka svijeta 12%, Turske oko 3% i EFTA-e 0,2%. Kada je riječ o ukupnoj razmjeni poljoprivredno-prehrambenim proizvodima, Evropska unija je i dalje ostala naš najznačajniji trgovinski partner.

U isto vrijeme, sa više od jedne trećine ostvarene vrijednosti izvoza, Republika Turska je sve do 2018. godine bila najznačajnije izvozno tržište za plasman poljoprivrednih i prerađenih poljoprivrednih proizvoda iz Bosne i Hercegovine, da bi tokom 2019. vrijednost izvoza značajno opala, čak za polovinu tako da je u 2019. godini izvoz u Republiku Tursku iznosio 16% u odnosu na ukupan izvoz iz BiH. Značajna promjena po pitanju plasmana proizvoda iz BiH na tursko tržište je smanjena te se javio i deficit tokom 2021. godine. Izvoz je u 2021. godini iznosio 43 miliona KM i manji je za 91 milion KM ili 68% u poređenju sa prethodnom godinom, odnosno za 85 miliona KM ili 34% kada se poredi sa vrijednosti izvoza iz 2019. Ovakav značajan pad vrijednosti izvoza je posljedica pada vrijednosti turske lire što se odrazilo direktno na pad konkurentnosti i poskupljenje proizvoda iz BiH na ovom tržištu.

Takođe, udio izvoza poljoprivrednih proizvoda je u ukupnom izvozu poljoprivrednih proizvoda, sa 16% koliko je imalo tursko tržište u ukupnom plasmanu poljoprivrednih proizvoda 2019 i 2020. godine, smanjeno na 5% u 2021. godini.

Važno je konstatovati i da je tokom nekoliko posljednjih godina sve značajniji plasman poljoprivrednih proizvoda Bosne i Hercegovine na EFTA tržište sa kojim u trgovini poljoprivredno-prehrambenim proizvodima BiH ostvaruje suficit koji je u 2021. godini dostigao vrijednost od 15 miliona KM a izvoz 22 miliona KM. U grupi trećih zemalja, iako je Ruska Federacija bila najznačajnije tržište, zabilježen je značajan pad vrijednosti izvoza, prije svega u izvozu voća i povrća.

Da bi se održao nivo izvoza koji je dostignut prethodnih godina, a pogotovu za njegovo dalje povećanje, potrebno je mnogo više raditi na povećanju obima proizvodnje, većoj proizvodnosti, podizanja nivoa

kvaliteta a time i povećanja konkurentnosti poljoprivrednog sektora, posebno u kontekstu opredjeljenja na visoko vrijedne proizvode na kojima se i zasniva trgovinski uspjeh i zadovoljavajuća dobit.

1. TRGOVINSKA RAZMJENA POLJOPRIVREDNIH PROIZVODA BOSNE I HERCEGOVINE SA SVIJETOM

Ukupan obim razmjene u trgovini poljoprivredno-prehrambenim proizvodima Bosne i Hercegovine sa svijetom u 2021. godini je dostigla vrijednost od 4.324 miliona KM i veća je za 11% u poređenju sa vrijednosti ukupne razmjene iz prethodne godine. Udio uvoza poljoprivredno-prehrambenih proizvoda u BiH u ukupnom uvozu svih roba u 2021. godini je iznosio 16%, dok je na strani izvoza taj udio u ukupnom izvozu iz BiH bio manji i iznosio je nešto više od 6%.

Uvoz poljoprivredno-prehrambenih proizvoda u Bosnu i Hercegovinu je u 2021. godini dostigao vrijednost od 3.410 miliona KM (veći je za 12% u odnosu na prethodnu godinu), dok je izvoz iz Bosne i Hercegovine iznosio 914 miliona KM (veći je za 7% u odnosu na prethodnu godinu). Kao rezultat navedenog zabilježen je deficit u iznosu od 2.496 miliona KM što je u poređenju sa prethodnom godinom više za 304 miliona KM ili 14%.

**Spoljnotrgovinska razmjena poljoprivredno-prehrambenih proizvoda* BiH sa svijetom
(2019-2021. godina), Miliona KM**

	2019	2020	2021	Indeks 2020/2019	Indeks 2021/2020
Uvoz	3.194	3.049	3.410	95	112
Izvoz	799	857	914	107	107
Obim tgovinske razmjene	3.993	3.906	4.324	98	111
Deficit	-2.394	-2.192	-2.496	92	114
Pokrivenost (%)	25	28	27	112	96

Izvor: Agencija za statistiku BiH

* Poljoprivredni proizvodi su razvrstani po HS klasifikaciji (CN 1-24)

Pokrivenost uvoza izvozom poljoprivredno-prehrambenih proizvoda u 2021. godini je iznosila 27% i neznatno je manja u poređenju sa prethodnom godinom kada je iznosila 28%.

Dinamiku izvoza i uvoza poljoprivredno-prehrambenih proizvoda u periodu 2019.-2021. godina karakteriše variranje uvoza, na način da je vrijednost uvoza od 3.194 miliona koliko je iznosila 2019. godine, u narednoj godini bila manja i iznosila 3.049 miliona KM. Porast ukupne trgovine, kao i veća vrijednost uvoza od 3.410 miliona KM je zabilježena u 2021. godini što je više u odnosu na prethodnu godinu za 12%, tj. za 7% u poređenju sa 2019.

Na strani izvoza bilježi se kontinuirani rast vrijednosti u posmatranom periodu sa 799 miliona KM koliko je iznosio izvoz 2019. godine na 914 miliona u 2021. Kriza uzrokovana korona virusom posebno u toku 2019 i 2020. godine je otežala uslove transporta robe te poremećaj na tržištu, posebno pad potražnje i prodaje roba. Ipak poljoprivredno prehrambeni sektor kao jedna od grana privrede u Bosni i Hercegovini je, čak i pored uticaja pandemije, ostvarila pozitivne rezultate u plasmanu roba na inostrano tržište.

2. STRUKTURA RAZMJENE POLJOPRIVREDNO-PREHRAMBENIH PROIZVODA

Izvoz poljoprivredno-prehrambenih proizvoda iz Bosne i Hercegovine dominantno je orijentisan na nekoliko vrsta proizvoda kao što su jestivo voće i orašasti plodovi, pripremljeni i konzervisani proizvodi od mesa, mlijeko i pavlaka nekoncentrisani, ulje od sjemenki suncokreta, vode, čokoladu i ostale

proizvode koji sadrže kakao, pšenica i suražica, rakovi i mekušci pripremljeni ili konzervisani, i ostali razni prehrambeni proizvodi. Navedeni proizvodi su ukupnom izvozu poljoprivredno-prehrambenih proizvoda u 2021. godini čine oko 55% izvoza.

Posmatrajući vrijednosti za proizvode koji su izvoženi u 2021. godini, u poređenju sa prethodnom godinom, povećanje izvoza je zabilježeno kod izvoza voća i orašastih plodova (nekuvani, kuvani ili smrznuti) za 43%, pšenice i suražice za 39%, pripremljenih ili konzerviranih rakova, mekušaca za 38%, pripremljenih ili konzervisanih proizvoda od mesa za 23% i hljeba, peciva, kolača i keksa za 21%. Značajno smanjenje izvoza od 34% je zabilježeno kada je riječ o izvozu ulja od sjemena suncokreta, zatim osušenog povrća (cijelo, rezano, u kriškama, lomljeno ili u prahu, ali dalje nepripremljeno) za 12%, mlijeka i pavlake nekoncentrisane i bez dodatnog šećera za 9%, čokolade i ostalih proizvoda na bazi kaka za 8%.

Proizvodi sa najvećom vrijednosti i učešćem u ukupnom izvozu poljoprivrednih proizvoda (Milion KM)

Proizvodi	2019	2020	2021
Voće i orašasti plodovi, nekuhani ili kuhani u vodi ili pari, smrznuti	71	79	113
Ostali pripremljeni ili konzervisani proizvodi od mesa	36	61	75
Hljeb, peciva, kolači, keksi i ostali pekarski proizvodi	56	62	75
Ulje od sjemena suncokreta, šafranike ili pamuka	112	99	65
Mlijeko i pavlaka, nekoncentrisani i bez dodatnog šećera	63	69	63
Vode, uključujući mineralne vode i gazirane vode, sa dodatim šećerom ili drugim sredstvima za zaslađivanje	46	39	40
Čokolada i ostali prehrambeni proizvodi koji sadrže kakao:	19	24	22
Pšenica i suražica	8	14	19
Osušeno povrće, cijelo, rezano, u kriškama, lomljeno ili u prahu, ali dalje nepripremljeno	13	19	16
Rakovi, mekušci i ostali vodeni beskičmenjaci, pripremljeni ili konzervisani	9	12	16
Ukupno top 10 proizvoda	433	476	504

Izvor: Agencija za statistiku BiH

* Poljoprivredni proizvodi su razvrstani po HS klasifikaciji (CN 1-24)

Posmatrajući podatke o izvozu poljoprivredno-prehrambenih proizvoda koji imaju najveći udio u izvozu u posljednje tri godine (2019-2021) vidljivo kontinuirano povećanje izvoza je zabilježeno kod:

- voća i orašastih plodova sa 71 milion KM, koliko je iznosio izvoz 2019. godine, na 113 miliona KM u 2021,
- ostalih pripremljenih i konzervisanih proizvoda od mesa sa 36 miliona KM koliko je ostvarena vrijednost izvoza iznosila 2019. godine, na 75 miliona KM u 2021,
- hljeba, peciva, kolači, keksi i ostali pekarski proizvodi sa 56 miliona na 75 miliona KM,
- pšenice i suražice sa 8 miliona KM, koliko je izvezena vrijednost iznosila 2019. godine, na 19 miliona u 2021. godini.

Kontinuiran pad izvoza je zabilježen kod izvoza ulja od sjemena suncokreta sa 112 miliona KM koliko je iznosio izvoz 2019. godine, na 65 miliona KM u 2021. godini, što je za 42% manje. S obzirom da je ulje bilo jedan od vodećih proizvoda koji se izvozi na tursko tržište loši rezultati u izvozu su posledica devalvacije turske lire što je uticalo na rast cijene ulja za tursko tržište. Zabilježen je i nepovoljan pad izvoza mlijeka i pavlake u 2021 godini za 9% u odnosu na prethodnu godinu, odnosno vraćanje ne nivo vrijednosti izvoza u 2019. godini.

Poljoprivredno-prehrambeni proizvodi koji su procentualno i vrijednosno najzastupljeniji u uvozu u 2021. godini su goveđe meso, svježe ili rashlađeno, razni prehrambeni proizvodi koji nisu pomenuti na drugom mjestu, čokolada i ostali proizvodi koji sadrže kakao, hljeb, peciva, kolači, i dr.

Proizvodi sa najvećom vrijednosti i učešćem u ukupnom uvozu poljoprivrednih proizvoda (Milion KM)

Proizvoda *	2019	2020	2021
Goveđe meso, svježe ili rashlađeno	175	152	204
Prehrambeni proizvodi koji nisu spomenuti niti uključeni na drugom mjestu:	165	173	196
Čokolada i ostali prehrambeni proizvodi koji sadrže kakao:	174	173	189
Hljeb, peciva, kolači, keksi i ostali pekarski proizvodi	156	151	166
Vode, uključujući mineralne vode i gazirane vode, sa dodatim šećerom	145	125	159
Preparati koji se koriste za prehranu životinja	130	132	132
Pšenica i suražica	121	123	128
Pivo dobijeno od slada	114	104	117
Kafa, pržena ili nepržena, sa kofeinom ili bez kofeina	89	79	99
Ulje od sjemena suncokreta, šafranike ili pamuka	107	104	99
Ukupno top deset	1.377	1.316	1.488

Izvor: Agencija za statistiku BiH

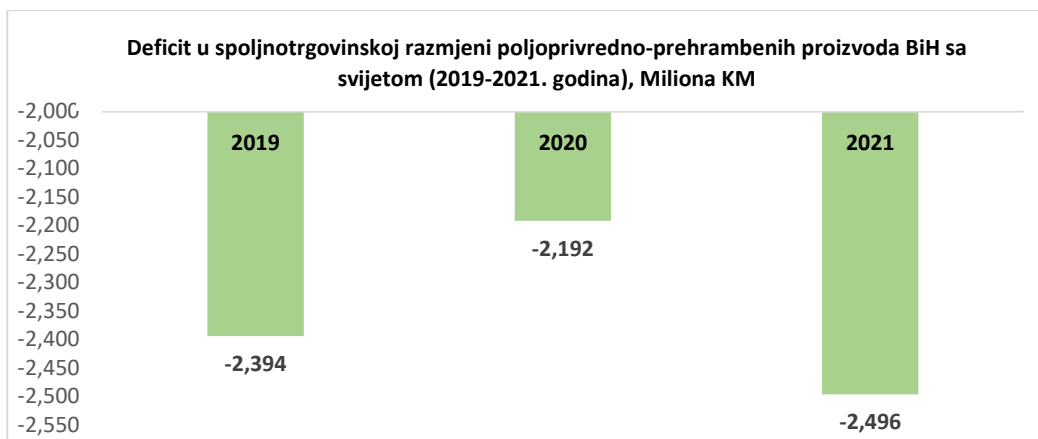
* Poljoprivredni proizvodi su razvrstani po HS klasifikaciji (CN 1-24)

Najveća vrijednost uvoza od 204 miliona KM u 2021. godini ostvarena je kod goveđeg mesa, svježe ili rashlađeno i veća je za 34% u poređenju sa ostvarenim uvozom iz prethodne godine. Na drugom mjestu, sa vrijednosti uvoza od 197 miliona KM su ostali prehrambeni proizvodi koji nisu nigdje drugo pomenuti, zatim slijed čokolada i ostali proizvodi koji sadrže kako 189 miliona KM, hljeb, peciva, kolači, keks i ostali pekarski proizvodi 166 milion KM, vode 159 miliona KM, preparati za prehranu životinja, pšenica i suražica i drugi proizvodi. Najveći porast uvoza u 2021. godini osim goveđeg mesa je zabilježen kod uvoza vode i to za 27%, zatim kafe za 26%, ostali prehrambenih proizvoda za 13%, piva dobijenog od slada za 12%, i čokolade za 10%

Pad uvoza tokom 2021. godine je zabilježen kod ulja od sjemena od suncokreta za 4% u poređenju sa prethodnom godinom.

3. DEFICIT U SPOLJNOTRGOVINSKOJ RAZMJENI POLJOPRIVREDNO-PREHRAMBENIH PROIZVODA

Kretanje uvoza i izvoza, u posmatranom periodu odredilo je vrijednosti ostvarenog deficita. Variranje vrijednosti deficita je u posmatranom periodu od tri godine rezultat rasta izvoza i variranja vrijednosti uvoza. Bez obzira na rast vrijednosti izvoza deficit još uvijek iznosi više od 2 milijarde KM. Vrijednost deficita u 2021. godini je iznosila 2.496 miliona KM i veća je za 304 miliona KM ili 14% u odnosu na ostvareni deficit iz prethodne godine, odnosno za 4% je viša u poređenju sa vrijednosti deficita iz 2019. godine.

Trgovinski deficit u robnoj razmjeni poljoprivrednih proizvoda u suštini je odraz cjelokupnog stanja u poljoprivredi Bosne i Hercegovine koje se ogleda u nedovoljno razvijenim kapacitetima za proizvodnju poljoprivrednih proizvoda, niske proizvodnosti i slabe konkurentnosti domaće proizvodnje na stranom tržištu.

Posmatrajući kategorije poljoprivrednih proizvoda, najveće vrijednosti deficita u spoljnotrgovinskoj razmjeni u 2021. godini su zabilježen kod:

- goveđeg mesa, svježe ili rashlađeno sa vrijednosti deficita od 192 miliona KM i učešćem od oko 8% u ukupnom deficitu,
- proizvodi koji nisu spomenuti ili uključeni na drugom mjestu sa vrijednosti od oko 182 miliona KM i učešćem u deficitu od 7%,
- čokolada i ostali prehrambeni proizvodi na bazi kaka sa vrijednosti od 167 miliona KM i udjelom od oko 7% u deficitu;
- preparati koji se koriste za prehranu životinja sa vrijednosti deficita od 127 miliona KM i učešćem od 5% u ukupnom deficitu,
- vode uključujući mineralne vode i gazirane vode sa vrijednosti deficita od 119 miliona KM i učešćem u ukupnom deficitu od oko 5%.

Poljoprivredni proizvodi sa najvećom vrijednosti deficita (Miliona KM)

Proizvodi	2019	2020	2021
Goveđe meso, svježe ili rashlađeno	-174	-127	-192
Prehrambeni proizvodi koji nisu spomenuti niti uključeni na drugom mjestu	-150	-161	-182
Čokolada i ostali prehrambeni proizvodi koji sadrže kakao:	-155	-149	-167
Preparati koji se koriste za prehranu životinja:	-125	-128	-127
Vode, uključujući mineralne vode i gazirane vode	-99	-85	-119
Pivo dobiveno od slada	-110	-101	-112
Pšenica i suražica	-113	-109	-108
Kafa, pržena ili nepržena, sa kofeinom ili bez kofeina	-79	-66	-86
Sir i skuta	-74	-68	-82
Kukuruz	-61	-61	-68
Ukupno top 10	-1.142	-1.055	-1.242

Izvor: Agencija za statistiku BiH

* Poljoprivredni proizvodi su razvrstani po HS klasifikaciji (CN 1-24)

Povećanje deficita u 2021. godini je zabilježeno kod goveđeg mesa za 51%, vode, uključujući mineralne i gazirane za 39%, kafe za 30%, sira i skute za 20%, prehrambenih proizvoda koji nisu spomenuti niti uključeni na drugom mjesti za 13%, čokolade i ostalih proizvoda koji sadrže kakao za 12%, piva dobijenog od slada i kukuruza za 11%.

U posmatranom periodu 2019 - 2021. godina deficit koji je bilježio kontinuiran rast su ostali proizvodi koji nisu spomenuti, niti uključeni na drugom mjestu sa 150 na 182 miliona KM, dok je kod ostalih zabilježeno variranje vrijednosti obzirom da je u 2020. godini uvoz bio manji zbog pandemije COVID 19.

Što se tiče suficita u razmjeni poljoprivredno-prehrambenih proizvoda je zabilježen kod 20 proizvoda od koji su u tabeli u nastavku prikazani oni sa najvećom vrijednosti suficita.

Poljoprivredni proizvodi sa najvećom vrijednosti suficita (Milionu KM)

Proizvodi	2019	2020	2021
Maline, kupine, dudovi (murve), crne, bijele i crvene ribizle i ogrozdi:	52	65	92
Pripremljeni ili konzervirani proizvodi od kokoši vrste Gallus domesticus:	22	45	57
Mlijeko i pavlaka, nekoncentrisani i bez dodatog šećera ili drugih sladila sa sadržajem masti većim od 1%, ali ne većim od 6% po masi:	31	48	49
Pripremljeni ili konzervirani puževi, osim morskih puževa	9	11	16
Krastavci i kornišoni, svježi ili rashlađeni:	5	8	11
Sjeme anisa, kima ili komorača; bobice kleke: nemljeveno ili nedrobljeno	2	2	9
Ribe, svježe ili rashlađene pastrmke	8	7	9
Goveđe meso, svježe ili rashlađeno, bez kostiju	-2	22	8
ostalo voće kuvani ili ne, smrznuto	7	4	7
Gljive, svježe ili rashlađene, ostale:	10	7	7
Ukupno	*	219	265

Izvor: Agencija za statistiku BiH

*Poljoprivredni proizvodi su razvrstani po HS klasifikaciji (CN 1-24)

*Ukupna vrijednost suficita 2019. godine nije izračunata obzirom na pojavu deficita kod goveđeg mesa

Kod većine navedenih proizvoda je suficit bilježio rast iz godine u godinu, s tim da je najveća vrijednost suficita ostvarena u 2021. godini od 92 miliona KM zabilježena kod maline, kupina, dudova i dr. Na drugom mjestu su ostali pripremljeni ili konzervisani proizvodi od mesa sa vrijednosti od 57 miliona KM, zatim mlijeko i pavlaka nekoncentrisani i bez šećera sa sadržajem masti većim od 1% ali ne većim od 6% sa vrijednosti od 49 miliona KM, rakovi, mekušci pripremljeni ili konzervisani sa 16 miliona KM suficita, te krastavci i kornišoni svježi ili rashlađeni sa 11 miliona KM.

Kod ostalih proizvoda vrijednost suficita je iznosila do 10 miliona KM. Iako je kod goveđeg mesa tokom 2019. godine bio zabilježen deficit od 2 miliona KM, u naredne dvije godine se pojavio suficit obzirom da su vrijednosti izvoza ovog proizvoda bile veće u poređenju sa uvozom, a i radi se o kategoriji mesa koje se plasira na tursko tržište.

Najveće vrijednosti deficita u razmjeni poljoprivredno-prehrambenih proizvoda, posmatrajući trgovinske partnere, BiH ostvaruje očekivano sa najznačajnijim spoljno-trgovinskim partnerom, Evropskom unijom. Tokom 2021. godine vrijednost deficita u razmjeni poljoprivrednim proizvodima između BiH i EU iznosila je 1.502 miliona KM i veća je za 11% u poređenju sa vrijednost deficita iz prethodne godine, odnosno 3% u poređenju sa 2019. Visoki iznosi deficita u razmjeni poljoprivrednih proizvoda između BiH i EU su rezultat uvoza proizvoda sa dodanom vrijednosti kao što su to sirevi, zatim

sirovine animalnog porijekla, poput svježeg ili rashlađeno mesa, pšenice, odnosno proizvodi za koje se u odnosu na evropske nije dostigao potreban nivo konkurentnosti.

Deficit/suficit u spoljnotrgovinskoj razmjeni poljoprivredno-prehrambenih proizvoda prema trgovinskim partnerima (Milion KM)

	2019	2020	2021
Evropska unija	-1.461	-1.350	-1.502
CEFTA	-624	-582	-574
EFTA	11	13	15
UoST*	39	51	-67
Ostatak svijeta	-359	-324	-369
Ukupno	-2.394	-2.192	-2.496

Izvor: Agencija za statistiku BiH

*UoST-Ugovor o slobodnoj trgovini (Turska)

Drugi trgovinski partner sa kojim BiH takođe ima deficit u razmjeni poljoprivrednim proizvodima je CEFTA, i evidentirani deficit je uglavnom rezultat trgovine sa Republikom Srbijom, odnosno velikog uvoza koji je skoro deset puta veći od izvoza. Vrijednost deficita je u posmatranom periodu smanjena sa 624 miliona KM koliko je iznosio 2019. godine, na 574 miliona KM u 2021. godini. Deficit je u 2021. godini manji za 1,4%, dok je u poređenju sa 2019. godinom manji za 8%. Smanjenje deficita uglavnom je, rezultat porasta izvoza u zemlje članice CEFTA-e, obzirom da su prištinske vlasti ukinule carine na uvoz proizvoda iz BiH zbog pojave pandemije.

Deficit između Bosne i Hercegovine i zemalja koje čine ostatak svijeta u prosjeku iznosi oko 360 miliona KM. U 2021. godini deficit sa ostatkom svijeta iznosio je 369 miliona KM i veći je za 72 miliona KM ili 14% u poređenju sa vrijednosti deficita iz prethodne godine, odnosno za 3% u poređenju sa 2019.

Suficit u robnoj razmjeni poljoprivredno-prehrambenih proizvoda BiH bilježi u razmjeni sa zemljama EFTA i Turskom u 2019 i 2020. godini. Ostvarena vrijednost suficita u razmjeni poljoprivredno-prehrambenim proizvodima između BiH i EFTA u 2021. godini iznosila je 15 miliona KM i veća je za 2 miliona KM ili 15% u odnosu na vrijednost suficita iz prethodne godine.

Suficit ostvaren u trgovini sa Turskom iz prethodnih godina je u 2021. godini promijenjen u deficit koji je iznosio 67 miliona KM. Pojava deficita je rezultat veće vrijednosti uvoza (110 miliona KM) u poređenju sa izvozom (43 miliona KM). Naime, obzirom na pad vrijednosti turske lire znatno je smanjena vrijednost izvoza što je uticalo da naši proizvodi na ovom tržištu budu znatno skuplji i manje konkurentni, dok je uvozna cijena proizvoda sa ovog tržišta postala mnogo povoljnija.

4. RAZMJENA POLJOPRIVREDNIM PROIZVODIMA PREMA TRGOVINSKIM PARTNERIMA

U ovom dijelu pregleda je urađena analiza razmjene poljoprivredno-prehrambenih proizvoda prema trgovinskim partnerima tj. Evropskom unijom, zemljama članicama CEFTA, EFTA, Turskom i zemljama koje čine grupu ostatak svijeta. Za svakog od trgovinskih partnera urađena je analiza kretanja osnovnih parametara trgovinske razmjene, struktura poljoprivrednih proizvoda na nivou pojedinačnih proizvoda u uvozu i izvozu, deficit, te najznačajnije zemlje partneri ukoliko se radi o kategorijama zemalja.

4.1. Razmjena poljoprivredno-prehrambenih proizvoda između Bosne i Hercegovine i Evropske unije

Kao što je već navedeno, Evropska unija je najznačajniji partner Bosne i Hercegovine u trgovini poljoprivredno-prehrambenim proizvodima. Ostvarena vrijednost uvoza od 1.932 milion KM je u 2021.

godini bila za 15% veća u odnosu na prethodnu godinu. Analizirajući trogodišnji trend trgovine sa Evropskom unijom, vidljivo je variranje uvoza između 1.681 do 1.932 miliona KM. Uvoz je zbog pojave pandemije virusa COVID 19, tokom 2020. godine zabilježio pad od 5% u poređenju sa prethodnom godinom. Udio uvoza poljoprivrednih proizvoda porijeklom iz EU u ukupnom uvozu poljoprivrednih proizvoda se tokom posmatranog perioda kretao u rasponu od 55 do 57%.

Kada je riječ o izvozu poljoprivrednih proizvoda na EU tržište tokom trogodišnjeg perioda vrijednosti izvoza su se povećavale iz godine u godinu. U 2021. godini ostvarena vrijednost izvoza od 430 miliona KM je veća za 101 milion KM ili 31% u odnosu na izvoz u 2020. godini, odnosno za 41% u poređenju sa 2019. Ujedno ostvarena vrijednost izvoza u 2021. godini od 430 milion KM je u posmatranom periodu najveća zabilježena vrijednost kada je riječ o plasmanu poljoprivrednih proizvoda iz BiH na EU tržište.

Spoljnotrgovinska razmjena poljoprivredno prehrambenih proizvoda između Bosne i Hercegovine i Evropske unije (Milion KM)

	2019	2020	2021	Indeks 2020/2019	Indeks 2021/2020
Uvoz	1.755	1.671	1.932	95	115,6
Izvoz	304	329	430	108	131
Deficit	-1.451	-1.342	-1.502	92	112
Pokrivenost (%)	17	20	22	117	110

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Vrijednost deficita u razmjeni poljoprivrednih proizvoda između BiH i EU u 2021. godini je iznosila 1.502 miliona KM i veća je za 12% u odnosu na 2020. godinu obzirom da su uvoz i izvoz zabilježili značajniji rast vrijednosti.

Pokrivenost uvoza izvozom u razmjeni poljoprivrednih proizvoda BiH sa EU u 2021. godini iznosila je 22%, i veća je u odnosu na pokrivenost uvoza izvozom iz prethodne godine koja je iznosila 20%.

4.1.2. Najznačajniji proizvodi u međusobnoj trgovini Bosne i Hercegovine i Evropske unije

Struktura poljoprivrednih proizvoda koji se u BiH uvoze iz EU, nije se značajno mijenjala tokom posljednje tri godine, i ima trend povećanja vrijednosti uvoza. Top deset proizvoda koji se uvoze iz EU u BiH čine više od 50% ukupnog uvoza iz EU. Među proizvode koji imaju značajniji udio u uvozu u BiH iz zemalja EU u 2021. godini je goveđe meso (svježe ili rashlađeno) sa 201 miliona KM. Kod svih top deset proizvoda koji se uvoze u BiH iz EU zabilježen je rast vrijednosti u poređenju sa prethodnom godinom i to ulja od sjemenki suncokreta za 52%, goveđeg mesa za 34%, vode za 25%, sira i skute za 21%, hljeba i ostalih peciva za 15%, prehrambenih proizvoda koji nisu spomenuti na drugom mjestu za 13%, preparata za prehranu životinja za 10%, čokolade i ostali proizvoda koji sadrže kako za 9%, i svinjskog mesa za 5%.

Uvoz najznačajnijih proizvoda iz Evropske unije u Bosnu i Hercegovinu (Milion KM)

Proizvodi	2019	2020	2021
Goveđe meso, svježe ili rashlađeno:	175	150	201
Čokolada i ostali prehrambeni proizvodi koji sadrže kakao	132	135	147
Prehrambeni proizvodi koji nisu spomenuti niti uključeni na drugom mjestu	130	128	145
Vode, uključujući mineralne vode i gazirane vode,	99	86	107
Pšenica i suražica	97	97	98
Sir i skuta	77	72	87

Hljeb, peciva, kolači, keksi i ostali pekarski proizvodi	71	68	78
Preparati koji se koriste za prehranu životinja	64	71	78
Ulje od sjemena suncokreta, šafranike ili pamuka	26	45	68
Svinjsko meso, svježe, rashlađeno ili smrznuto	74	63	66
Ukupno top 10	945	916	1.075

Izvor: Agencija za statistiku BiH

* Poljoprivredni proizvodi su razvrstani po HS klasifikaciji (CN 1-24)

Dominantno mjesto u uvozu ima goveđe meso (svježe ili rashlađeno) čija je vrijednost uvoza u 2021. godini iznosila 201 milion KM i veća je za 51 milion KM u poređenju sa prethodnom godinom, odnosno za 26 miliona u odnosu na vrijednosti uvoza u 2019.

Drugi po vrijednosti rangirani uvozni proizvod je čokolada i ostali proizvodi koji sadrže kakao sa vrijednosti uvoza od 147 miliona KM koji takođe bilježe veći uvoz i to za 17 miliona KM ili 13% u odnosu na prethodnu godinu, odnosno za 15 miliona KM ili 12% u poređenju sa 2019.

Vode, gazirane i negazirane su takođe proizvod koji se u značajnoj količini i vrijednosti uvoze iz EU. Uvoz voda je u posmatranom trogodišnjem periodu bilježio variranje vrijednosti uvoza te je sa 99 miliona KM, koliko je iznosio uvoz 2019. godine, smanjen na 86 miliona KM u 2020, a zatim povećan na 107 miliona KM u 2021. godini.

Struktura poljoprivrednih proizvoda koji se iz Bosne i Hercegovine izvoze u EU je dosta ujednačena tokom trogodišnjeg perioda, i ne mijenja se značajno, ali se kod ove grupe proizvoda uočava variranje vrijednosti i količine, ili pad izvoza. Posmatrajući vrijednosti izvoza poljoprivrednih proizvoda, uočljivo je da su vrijednosti izvoza prilično niske, te je i samim tim udio u ukupnom izvozu dosta nizak.

Oko 41% od ukupnog izvoza iz Bosne i Hercegovine u EU u 2020. godini čine maline, kupine i dudovi sa učešćem od 9%, zatim vode (mineralne vode i gazirane), sa dodatim šećerom ili drugim sredstvima za zaslađivanje ili aromatizaciju sa učešćem od 6%, slatki keks 5%, konzervirani proizvodi od peradi 5%, pripremljeni ili konzervirani puževi 3,6%, krastavci i kornišoni, svježi ili rashlađeni kao i kečap, i ostali umaci od paradajza sa učešćem od 3,5%, vafli, ostala pšenica i šljive sa učešćem u rasponu od 3 do 3%.

Dominantno mjesto u izvozu imaju maline, kupine, i dudovi kod kojih je u 2021. godini vrijednost izvoza iznosila 43 miliona KM i veća je za 53% u poređenju sa izvozom iz prethodne godine. Oko 50% ukupnog izvoza smrznute maline plasira se na tržište Evropske unije.

Izvoz najznačajnijih proizvoda iz Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju (Milion KM)

Proizvodi	2019	2020	2021
Maline, kupine, dudovi (murve), crne, bijele i crvene ribizle i ogrozdi:	32	28	43
Ulje od sjemena suncokreta ili šafranike i njihove frakcije:ostalo:	7	7	24
Vode, uključujući mineralne vode i gazirane vode, sa dodatim šećerom ili drugim sredstvima za zaslađivanje ili aromatizaciju	26	19	20
Slatki keksi:	14	17	20
Pripremljeni ili konzervirani proizvodi od kokoši vrste Gallus domesticus:	1	15	18
Pšenica i suražica -ostala	1	10	18
Pripremljeni ili konzervirani puževi, osim morskih puževa	9	12	16
Krastavci i kornišoni, svježi ili rashlađeni:	9	12	14
Vafli i oblatne:	10	11	12
Kečap i ostali umaci od paradajza	10	11	10
Ukupno top 10	118	141	197

Izvor: Agencija za statistiku BiH

* Poljoprivredni proizvodi su razvrstani po HS klasifikaciji (CN 1-24)

Ulje od sjemena suncokreta ili šafranike i njihove frakcije: ostalo je sa vrijednosti od 24 miliona KM koliko je iznosio izvoz 2021. godine rangirano na drugo mjesto. Ovaj proizvod je zabilježio značajno povećanje izvoza u poređenju sa prethodne dvije godine i to za 17 miliona KM ili više od 200%.

Vode, sa vrijednosti izvoza od 20 miliona KM, u 2021. godini je rangiran na treće mjesto (gazirane i mineralne) i takođe je zabilježio rast od 5%. Kod izvoza vode na EU tržište je zabilježeno variranje iz godine u godinu, te je vrijednost izvoza sa 26 miliona koliko je iznosio 2019. godine smanjen na 19 miliona u 2020, a zatim se povećao na 20 miliona KM tokom 2021.

Na četvrto i peto mjesto su rangirani slatki keks i pripremljeni ili konzervirani proizvodi od kokoši i pripremljeni ili konzervirani puževi koji bilježe kontinuirani rast izvoza u posmatranom trogodišnjem periodu. Izvoz slatkog keksa je sa vrijednosti od 14 miliona KM, koliko je iznosio 2019. godine, povećan na 17 miliona u 2020, odnosno na 20 miliona u 2021. Izvoz keksa je iz BiH na EU tržište u 2021. godini bio veći za 22% u poređenju sa prethodnom godinom odnosno za 48% kada se poredi sa vrijednosti izvoza iz 2019.

Izvoz pripremljenih ili konzervisanih proizvoda od mesa kokoši je dostigao vrijednost od 18 miliona KM u 2021. godini te je iznos veći za 19% u odnosu na prethodnu godinu odnosno za 17 miliona KM kada se poredi sa 2019.

Značajno povećanje izvoza u 2021. godini u poređenju sa prethodnom godinu je zabilježeno kod pšenice i suražice za 77%, pripremljenih ili konzervisanih puževa za 40%, krastavaca i kornišona za 23% i vafli i oblandi za 13%. Kod navedenih proizvoda je takođe u analiziranom trogodišnjem periodu evidentan kontinuiran rast vrijednosti izvoza na EU tržište

Pad izvoza od 9% je zabilježen u izvozu kečapa i ostalih umaka od paradajza.

4.1.3. Najznačajniji trgovinski partneri u Evropskoj uniji

U prosjeku oko 75% ukupnog uvoza poljoprivredno-prehrambenih proizvoda iz Evropske unije se uvozi iz šest država i to Hrvatske (24%), Njemačke (13%), Italije i Mađarske (11%), Poljske (8%) i Nizozemske/Holandije (7%).

Tokom 2021. godine iz Republike Hrvatske uvezeno je poljoprivredno-prehrambenih proizvoda u vrijednosti od 459 miliona KM, i uvoz je veći je za 10% nego prethodne godine kada je ostvaren u vrijednosti od 416 miliona KM. Poljoprivredni proizvodi koji su najviše uvoženi iz Hrvatske u 2021. godini su: pivo dobiveno od slada u vrijednosti od 29 miliona KM; pšenica u vrijednosti od 25 miliona KM; prehrambeni proizvodi koji nisu spomenuti niti uključeni na drugom mjestu u vrijednosti od 22 miliona KM, vode mineralne i gazirane vode sa dodatim šećerom u vrijednosti od 21 milion KM i hrana za životinje 16 miliona KM.

Značajan uvoz poljoprivredno-prehrambenih proizvoda ostvaren je takođe iz Njemačke, u iznosu od 260 miliona KM, Italije 236 miliona KM Mađarske 219 miliona KM, Poljske 147 miliona KM i Holandije/Nizozemske 122 miliona KM. Povećanje uvoza u 2021. godini u poređenju sa prethodnom godinom je zabilježeno kod svih vodećih zemalja i to Italije za 71 miliona KM ili 43%, Mađarske za 16%, Njemačke za 15%, Hrvatske za 10%, i Nizozemske za 4%.

Najznačajniji trgovinski partneri EU u uvozu i izvozu poljoprivrednih proizvoda (Milion KM)

UVOZ			
Države	2019	2020	2021
Hrvatska	433	416	459
Njemačka	219	226	260

Italija	192	165	236
Mađarska	188	189	219
Poljska	154	141	147
Nizozemska (Holandija)	135	117	122
Ostale zemlje	435	417	489
Ukupno	1.755	1.671	1.932
IZVOZ			
Hrvatska	117	134	168
Njemačka	43	51	63
Slovenija	28	33	40
Austrija	21	27	38
Italija	28	22	32
Francuska	8	14	17
Ostale zemlje	59	48	73
Ukupno	304	329	430

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Među zemljama članicama Evropske unije u koje se najviše izvoze poljoprivredno-prehrambenih proizvodi iz BiH u 2021. godini su Hrvatska (168 miliona KM), Njemačka (63 milion KM), Slovenija (40 miliona KM), Austrija (38 miliona KM), Italija (32 miliona KM) i Francuska (17 miliona KM). U prosjeku oko 80-82% vrijednosti izvoza u Evropsku uniju se plasira u šest navedenih država.

Izvoz i plasman poljoprivredno-prehrambenih proizvoda iz BiH na hrvatsko tržište u posmatranom periodu je zabilježio rast sa 117 miliona KM, koliko je iznosio 2019. godine, na 168 miliona KM u 2021. godini što je za 51 milion KM ili 44% više. Na povećanje ukupnog izvoza u Hrvatsku naročito je uticalo povećanje izvoza pšenice, konzerviranih proizvoda od kokošijeg mesa, konzumnog mlijeka, jogurta, keksa i drugih proizvoda. Republika Hrvatska je bez obzira na umanjen obim trgovinske razmjene između dvije države vodeći partner u razmjeni poljoprivredno-prehrambenih proizvoda.

Primjena carinskih kvota za uvoz iz Evropske unije za period 2019-2021. godina

Iskorištenost kvota iz Aneksa III (e) SSP-a

U skladu sa odredbama člana 12, stav 4 (c), Bosna i Hercegovina je od dana stupanja na snagu Privremenog sporazuma je ukinula carine koje se primjenjuju na uvoz određenih poljoprivrednih proizvoda porijeklom iz EU navedenih u Aneksu III (e) u okviru carinske kvote po 0 stopi carine. U nastavku je u tabeli prikazano o kojim proizvodima je riječ, količine carinske kvote kao i procenat iskorištenosti kvote u periodu 2019-2021. godina kako slijedi:

Naziv	Količina kvote tona	Iskorištenost kvota %		
		2019	2020	2021
Junice (ženska goveda, neteljena), žive čistokrvne životinje za rasplod	2.200 t	17	21	27
Živa goveda domaće vrste čija je težina veća od 160 kg, ali ne veća od 300 kg, koja nisu namijenjena za klanje, osim čistokrvnih životinja za rasplod	2.600 t	22	21	36
Žive svinje koje nisu domaće vrste, čija je težina manja od 50 kg	700 t	0	0	0
Jagnjad (do godinu dana), živa, osim čistokrvnih životinja za rasplod	450 t	76	37	15

Goveđe meso bez kostiju, osim mesa goveda iz podbrojeva 0202 30 10 00 i 0202 30 50 00, smrznuto	4.000 t	52	41	43
Prsa s potrbušinom (potrbušina) i njeni komadi, od domaćih svinja, svježe ili rashlađeno	1.200 t	68	78	74
Šunke i komadi od njih, s kostima, od domaćih svinja, smrznuto	300 t	0	0	0
Meso domaćih svinja bez kostiju, osim trupova i polovina, šunki, plečki, prednjih dijelova, leđa i prsa s potrbušinom (potrbušina), smrznuto	2.000 t	94	74	85
Mehanički odkošteno meso (MDM)-komadi bez kostiju i klaonički proizvodi od peradi vrste <i>Gallus domesticus</i> , u blokovima, smrznuti, za industrijsku proizvodnju proizvoda koji potpadaju pod Glavu 16	6.000 t	64	90	95
Potkožna svinjska masnoća, svježa, rashlađena, smrznuta, soljena ili u salamuri	100 t	64	63	61
Meso domaćih svinja bez kostiju, osim šunki, plečki, prednjih dijelova, leđa i prsa s potrbušinom (potrbušina), sušeno ili dimljeno	600 t	76	46	59

Izvor: Uprava za indirektno oporezivanje BiH

Iz pregleda stavki u tabeli je vidljivo da su date kvote za uvoz živih životinja za rasplod i tov veoma malo korištene.

Najveći procenat iskorištenosti kvote živih životinja za rasplod je bila kvota za uvoz živih goveda domaće vrste čija je težina veća od 160 kg, ali ne veća od 300 kg, i to 36%, dok je u prethodne dvije godine taj procenat prelazio 20%. Što se tiče junica za rasplod evidentno je povećanje iskorištenosti kvote za uvoz u periodu 2019-2021. godina i to sa 17% na 21%, odnosno na 27%.

Kod korišćenja kvote za uvoz jagnjadi za rasplod u 2021. godine je zabilježen najmanji procenat iskorištenosti kvote i to 15%, za razliku od prethodne godine kada je kvota korištena oko 37%, odnosno 76% tokom 2019.

Što se tiče kvote za uvoz svinja za tov, težine manje od 50 kg nije uopšte korištena u posmatranom periodu od tri poslednje godine.

Kvota za bescarinski uvoz goveđeg smrznutog mesa iznosi 4.000 tona i iskorištena je oko 43% tokom 2021. godine, s tim što je procenat iskorištenosti bio manji u 2020 obzirom da je iznosio 41%. Procentualno više od 50% je kvota za uvoz ove kategorije mesa iskorištena u 2019.

Najveća kvota za bescarinski uvoz od 6.000 tona je data za uvoz smrznutog mehanički iskoštenog mesa od kokoši za industrijsku upotrebu. Tokom 2021. godine kvota za uvoz ove kategorije mesa je iskorištena 95%. Inače, u posmatranom trogodišnjem periodu je povećala procenat iskorištenosti kvote za uvoz ovog proizvoda sa 64% koliko je iznosio 2019. godine, na 90% u 2020, tj. na 95% u 2021.

Kada je riječ o kvotama za uvoz mesa i jestivih klaoničkih proizvoda od mesa svinja, najveća kvota od 2.000 tona je data za uvoz smrznutog svinjskog mesa i iskorištena je 85% u 2021. godini, odnosno znatno više nego prethodne godine kada je procenat iskorištenosti kvote iznosio 74%, ali ipak manje nego što je to zabilježeno 2019 od 94%.

Kvota za uvoz mesa domaćih svinja bez kostiju, osim šunki, plečki, prednjih dijelova, leđa i prsa s potrbušinom (potrbušina), sušeno ili dimljeno od 600 tona u 2021. godini je iskorištena oko 59% što je svakako značajniji procenat u odnosu na prethodnu godinu kada je iznosio 46%, odnosno bio je manji kada se poredi sa 2019 kada je iznosio 76%.

Kvota za uvoz smrznutih šunki od 300 tona je jedina koja nije nikako iskorištena tokom perioda 2019. - 2021. godina.

Prsa sa potrbušinom i njeni komadi od domaćih svinja za koje je data kvota od 1.200 tona takođe je korištena u značajnijem procentu u rasponu od 68 do 78%.

4.1.4. Iskorištenost kvota ključnih poljoprivrednih proizvoda obuhvaćenih Dodatnim protokolom

U ovom dijelu je urađena analiza iskorištenosti kvota tokom tri godine (2019-2021) za proizvode za koje je dat carinski ustupak u okviru Dodatnog protokola. Generalno posmatrajući, kvote koje su dogovorene Dodatnim protokolom su uglavnom samo djelimično iskorištene i nisu imale značajniji uticaj na količinsko povećanje uvoza tih proizvoda, nego se u suštini desilo da se nakon izmjene uslova bez carine uvozi ista količina proizvoda, a sve u okviru dogovorene količine.

Mlijeko i mliječni proizvodi

Ukupna kvota za uvoz mlijeka u 2021. godini je iznosila 15.020 tona. Ukupan uvoz mlijeka za koju je data kvota u 2021. godini je iznosio 5.892 tone i jednak je uvezenoj količini iz 2020. godine. Ukupna količina mlijeka koja je uvezena u okviru kvote u 2019. godini je iznosila je 5.999 tona i iskorištena je 40%.

Kvota za uvoz jogurta i ostalih fermentisanih proizvoda u 2021. godini je iznosila 11.605 tona i iskorištena je oko 47%, odnosno uvezeno je 5.453 tone ove grupe proizvoda u okviru kvote. Uvoz jogurta i ostalih fermentisanih proizvoda je manje-više jednak u 2019 i 2020. godini i iznosio je nešto više od 5.600 tona a samim tim je i iskorištenost kvote je bila između 48-49%.

Kvota za uvoz pavlake bez carine na godišnjoj osnovi iznosi 110 tona, odnosno 80 tona za uvoz pavlake koja sadrži od 6 do 10% mliječne masti i 30 tona za uvoz pavlake koja sadrži od 10 do 21% mliječne masti. Ukupan uvoz pavlake bez carine u 2021. godini je iznosio 100 tona te je kvota iskorištena 91%, što je u odnosu na prethodnu godinu više za 7% , obzirom da je uvezeno 93 tone. Što se tiče 2019. godine količina uvoza pavlake je takođe iznosila 100 tona te je kvota iskorištena 90%.

Kvota, tj. količina maslaca koja je propisna da se može uvesti bez carine u Bosnu i Hercegovinu iznosi 360 tona. Kvota za uvoz maslaca u 2021. godini je iskorištena oko 86% tj. uvezeno je 311 tona maslaca bez carine, što je u poređenju sa količinom uvoza iz prethodne godine više za 4% obzirom da je količina uvoza iznosila 299 tona. Količina maslaca koja je uvezena 2019. godine u okviru kvote je iznosila 257 tona i iskorištena je 71%.

Svježi sir je obuhvaćen bescarinskim uvozom u okviru Dodatnog protokola u količini od 520 tona i to za tri tarfine oznake (0406 1030, 0406 10 90, i 0406 1080). Količina svježeg sira koja je uvezena bez carina u 2021. godini je iznosila 478 tona što čini oko 92% od ukupne kvote. Kvota za uvoz svježeg sira je iskorištena u istoj količini od 445/446 tona tokom 2019 i 2020. godine te je procenat iskorištenosti iznosio 86%.

Za uvoz mlijeka i pavlake, koncentrovane u prahu, granulama ili drugim čvrstim oblicima, sa sadržajem masti većim od 1,5% po masi: bez dodatog šećera ili drugih sladila: sa sadržajem masti ne većim od 27% po masi propisana kvota iznosi 25 tona bez carine te je iskorištena oko 74%, odnosno uvezeno je 18 tona što je i najveća zabilježena količina uvoza u tri posmatrane godine. Tokom 2019. godine je uvezena najmanja količina od 2,5 tona mlijeka i pavlake u prahu, dok je ta količina u 2020 bila veća i iznosila je 15 tona.

Žive životinje

Kvota za uvoz živih životinja iz EU po carinskoj stopi od 0% je data za uvoz živih goveda i to u količini od 2.125 tona za goveda, svinja 2.525 tona i kokoši 1.455 tona.

Goveda - Dodatnim protokolom dati su carinsku ustupci za uvoz živih goveda za klanje i krave za klanje mase veće od 300 kg u količini od 1.935 tona i ostale krave za klanje u količini od 190 tona. Količina goveda za klanje mase veće od 300 kg koja je uvezena u 2021. godini bez carine u Bosnu i Hercegovinu iznosila je 956 tona. Kvota za bescarinski uvoz u 2021. godini je iskorištena oko 49%, nešto više u odnosu na prethodnu godinu kada je iskorištenost iznosila 34%, odnosno 37% 2019. Što se tiče druge kategorije živih goveda za klanje – ostalo, bez carine je uvezeno 56 tona što čini oko 29% od ukupne kvote za bescarinski uvoz. Uvoz ove kategorije goveda u okviru kvote je u poređenju sa prethodnom godinom veći i to za 39 tona, dok je ta razlika u poređenju sa 2019. godinom značajno veća i to za 54 tone.

Svinje – Ukupna kvota za uvoz živih svinja bez carine iznosi 2.525 tona od koje je 1.755 tona namijenjeno za uvoz ostalih svinja, 575 tona za uvoz svinja koje su se bar jednom prasile mase ne manje od 160 kg, i takođe ostale svinje u količini od 195 tona. Od navedenih kategorija u 2021. godini jedino je korištena kvota za bescarinski uvoz kategorije svinja kategorije ostale za koje je data najveća kvota od 1.755 tona, s tim što je uvezeno 668 tona živih svinja što ukazuje na iskorištenost kvote u iznosu od 38%. Uvoz ove kategorije svinja bez carine je u 2020. godini iznosio 216 tona, odnosno 443 tone u 2019. Preostale dvije kategorije svinja nisu uvožene, odnosno nisu korištene kvote za bescarinski uvoz.

Žive kokoši - Dodatnim protokolom predviđen je uvoz žive peradi odnosno kokoši bez carine u količini od 1.455 tona s tim što ova kategorija kokoši nije uopšte bila zastupljena u ukupnom uvozu niti je korištena povlastica uvoza bez carine u periodu 2019.-2021. godina.

Žive ribe, šaran - Ukupna godišnja kvota za uvoz živog šarana iznosi 75 tona i u potpunosti je iskorištena 100% u 2021. godini. U 2020. godini kvota za uvoz šarana je iskorištena 59%, odnosno uvezeno je 44 tona. Što se tiče 2019. godine u okviru kvote uvezeno je 65 tona žive ribe šarana što ukazuje na iskorištenost kvote od 87%.

Meso peradi

Ukupna godišnja kvota za uvoz mesa peradi iz EU u Bosnu i Hercegovinu bez carine iznosi 780 tona. Od ukupno osam kategorija mesa peradi za koje su dati carinski ustupci, bez carine se uvoze sporadično tri kategorije i to ostali klaonički pileći proizvodi za koju je propisana kvota od 50 tona s tim što je ona iskorištena oko 43% tokom 2019, odnosno 54% u 2020. godini. Uvoz ove kategorije mesa u okviru propisane kvote nije zabilježen 2021. godine.

Druga kategorija mesa za koju je data kvota od 30 tona je meso peradi od kokoši vrste Gallus domesticus: isječeno na komade smrznuti: komadi, polovine ili četvrtine uvezena je 2019. godine u količini od 9 tona a u naredne dvije godine (2020-2021) nije korištena.

Treća kategorija mesa je meso peradi sječeno na komade i klaonični proizvodi, smrznuti: komadi: sa kostima: noge i komadi od njih za koju je data kvota od 130 tona i korištena je 2019. godine kada je uvezeno 14 tona što ukazuje na iskorištenost kvote od 11%. U naredne dvije godine nije korištena kvota za uvoze ove kategorije mesa peradi.

Med - Med je još jedan od proizvoda za koji je dat carinski ustupak za uvoz bez carine u količinu od 165 tona. Količina meda koja je uvezena u BiH bez carine u 2021. godini je iznosila 148 tona i iskorištena je 90% što je u poređenju sa 2019. godinom, kada je uvezeno 121 tona, više za 22%. Najmanja količina meda u okviru kvote od 58 tona je uvezena 2019. godine.

Svježe povrće, grožđe i višnje

Krompir – Kvota za uvoz krompira bez carine iznosi 1.315 tona od čega 50 tona za uvoz mladog krompira i 1.265 tona za uvoz ostalog krompira. Kvota za uvoz mladog krompira nije iskorištena u periodu 2019-2021. godina. Kada je riječ o bescarinskom uvozu ostalog krompira u 2021. godini je uvezeno 639 tona te je kvota iskorištena 29% što je manje u odnosu na prethodnu godinu kada je uvezeno 426 tona te je kvota bila iskorištena oko 34%. Ipak najveća količina ostalog krompira u okviru kvote od 639 tona je uvezena 2019. godine te je kvota bila iskorištena oko 51%.

Kupus – Kvota za uvoz kupusa na BiH tržište bez carine iznosi 280 tona i nije iskorištena u periodu 2019-2021. godina.

Mrkva – Kvota od 50 tona za uvoz mrkve bez carine nije iskorištena u periodu 2019-2021. godina.

Stono grožđe - Kvota za bescarinski uvoz stonog grožđa u 2021. godini je iskorištena 100%, odnosno uvezeno je 45 tona stonog grožđa. Kvota za uvoz stonog grožđa u 2020. godini je iskorištena oko 67% obzirom na uvoz od 33 tone, dok u 2019. godine uvoz stonog grožđa u okviru kvote nije zabilježen.

Višnje - bescarinski uvoz višnje je omogućen za uvoz svježe višnje i to u količini od 410 tona, s tim što kvota nije korišćena u 2021. godini. Iako su u prethodne dvije godine zabilježen uvoz i to 2019 u količini od 322, odnosno 405 tona 2020. Za prerađene višnje je takođe data kvota za uvoz i to u količini od 70 tona i iskorištena je 63% u 2021. godini, oko 81% 2020, i 60% tokom 2019.

Kobasice i mesne prerađevine

Kobasice suve ili za mazanje (pašteta) od nekuvanog mesa – Za ovu kategoriju proizvoda je data kvota za bescarinski uvoz u količini od 285 tona, i u 2021. godini je iskorištena 84% što je u odnosu na ranije godine više u neznatnom procentu kada je iskorištenost kvote iznosila 83%, odnosno 80%.

Ostale kobasice - Za ovu kategoriju kobasica kvota u periodu 2019-2021. godini je iznosila 3.385 tona i iskorištena je u prosjeku oko 53%. Količina ostalih kobasica koja je uvezena u ovom periodu posmatranja se kretala u rasponu od 227 do 239 tona.

Ostali pripremljeni ili konzervirani proizvodi - Homogenizovani proizvodi - Kvota za uvoz homogenizovanih proizvoda bez carine iznosi 75 tona. Bescarinski uvoz homogenizovanih proizvoda u periodu 2019-2021. godina nije ni korištena.

Pripremljeni ili konzervirani proizvodi od džigerice/ostali – Bescarinski uvoz ove vrste proizvoda je omogućen za količinu od 140 tona i iskorištena je 44% u 2021. godini, što je u odnosu na 2020. godinu manje s obzirom da je uvoz iznosio 96 tona. Tokom 2019. godine uvoz ove kategorije proizvoda je iznosio 88 tona i kvota je iskorištena oko 63%.

Pripremljeni ili konzervirani proizvodi od mesa ćurki - ostalo – Kvota za bescarinski uvoz ovog proizvoda iznosi 40 tona. Kvota za ovaj proizvod je u posmatranom periodu od tri godine 2019-2021 nije značajno odstupala i kretala se rasponu od 21 do 24 tone.

Pripremljeni ili konzervirani proizvodi od kokošijeg mesa - ostalo – Kvota za bescarinski uvoz ove kategorije mesa iznosi 30 tona od kojih je iskorišteno oko 39% odnosno uvezeno je 12 tona tokom 2021. godine, i nije značajno odstupala od količine uvoza od 11 tona koliko je uvezeno 2020. Ipak značajnija količina od 19 tona je uvezena 2019. godine te je i iskorištenost kvote iznosila 64%.

Ostali pripremljeni ili konzervirani proizvodi od kokošijeg mesa nekuvani za koje je data kvota za bescarinski uvoz u količini od 130 tona nije iskorištena tokom perioda 2019-2021. godina.

Pripremljeni ili konzervirani proizvodi sa sadržajem 25% ili većim, ali manjim od 57% po masi mesa kokošijeg mesa – Kvota za uvoz ove kategorije mesa iznosi 170 tona i tokom 2021. godine iskorištena je oko 98%. Količina uvoza i procenat iskorištenosti kvote 2019 i 2020. godine nisu značajno odstupale obzirom da je iskorištenost kvote iznosila 86%, odnosno 89%

Pripremljeni ili konzervirani proizvodi od butova i komada od svinja – Kvota za bescarinski uvoz ove kategorije mesa iznosi 360 tona i iskorištena je oko 9% u 2021. godini, s tim da je procenat korišćenja kvote bio nešto veći u odnosu na prethodne godine kada je iznosio 6% u 2020, odnosno 9% tokom 2019. godine.

Pripremljeni ili konzervirani proizvodi sa sadržajem od 40% do 80% svinjskog mesa ili drugih klaoničkih proizvoda – Kvota za uvoz ove kategorije mesa bez carine iznosi 445 tona i tokom 2021. godine je iskorištena oko 73%, što je manje u poređenju sa prethodne dvije godine kada je iskorištenost kvote iznosila 94-96%.

Konzervirana govedina – Kvota za uvoz ove vrste proizvoda bez carine iznosi 70 tona. Na osnovu raspoloživih podataka o iskorištenosti kvota evidentno je da je bez carine uvezeno 5 tona u 2021. godini što ukazuje na iskorištenost kvote u iznosu od 8%, što je u poređenju sa 2020. godinom manje količinski za 1 tonu. Što se tiče 2019. godine kvota je bila iskorištena oko 15%.

Ostali pripremljeni ili konzervirani proizvodi od goveda – Kvota za uvoz ove kategorije mesa bez carinskog opterećenja iznosi 295 tona i u 2021. godini je iskorištena 56% što je u odnosu na procenat iskorištenosti kvote iz prethodne godine manje obzirom da je iznosio 69%, odnosno 44% 2019. godine.

Tri proizvoda iz ove grupe (16023290, 160249 15 i 16024950) za koje je data kvota u količini od 230, 150 i 60 tona nisu iskorištene tokom perioda 2019-2021. godina.

Šećer - Kvota za bescarinski uvoz šećera u 2021. godini iznosi 3.525 tona od kojih je 3.470 tona namijenjeno za uvoz bijelog šećera i 55 tona za uvoz šećera sa dodatim aromama ili tvarima za bojenje. Ukupna kvota za uvoz šećera u 2021. godini bez carine je iskorištena 72% obzirom da je uvezeno 2.555 tona. Imajući u vidu da je uvezena veća količina šećera samim tim i procenat iskorištenosti kvote je veći u odnosu na prethodnu godinu. Na povećanje uvezeno količine šećera u okviru kvote u 2021. godini uticalo je značajno povećanje uvoza bijelog šećera i to za 100% i 25% obojenog šećera sa aromama u poređenju sa količinom uvoza iz prethodne godine koja je iznosila 42 tona bijelog, odnosno 1.254 tone obojenog šećera.

Prerađevine od povrća - Ukupna kvota za uvoz prerađevina od povrća iznosi 620 tona od kojih je 265 tona namijenjeno za uvoz kornišona, 245 tona za miješano povrće, slatke paprike 70 tona i kiseli kupus 40 tona.

Bescarinski uvoz kornišona i krastavaca u 2021. godini je iznosio 12 tona te je kvota iskorištena 5% što je u odnosu na količinu uvoza u okviru kvote i procenat iskorištenosti kvote iz prethodne godine više kada je uvezeno 9 tona. Ipak 2019. godine uvoz krastavaca i kornišona je bio najveći obzirom da je iznosio 56 tona dok je procenat iskorištenosti kvote iznosio 21%.

Bescarinski uvoz slatke paprike je omogućen u količini od 70 tona s tim što ta pogodnost nije nikako korištena u u periodu 2019-2021. godina.

Kvota za bescarinski uvoz mješavina povrća iznosi 245 tona i iskorištena je 61% obzirom da je uvezeno 150 tona tokom 2021. godine. Nešto manja količina mješavine povrća je uvezena 2020. godine i to 107 tona, odnosno 123 tone u 2019.

Kvota za bescarinski uvoz kiselog kupusa iznosi 40 tona i u 2021. godini je iskorištena 11%, odnosno količina kiselog kupusa koja je uvezena bez carine iznosila je 4 tone što je u poređenju sa prethodnom godinom više kada je uvezeno 2 tone. Ipak najveća količina kiselog kupusa koja je uvezena u okviru kvote od 7 tona je zabilježena 2019. godine te je i procenat iskorištenosti kvote bio najveći i iznosio 17%.

Keks i njima slični proizvodi, slatki vafli i oblande - Kvota za bescarinski uvoz keksa i njima sličnih proizvoda iznosi 1.300 tona od kojih je u 2021. godini iskorišteno 63% obzirom da je uvezeno 816 tona ovih proizvoda što je više u poređenju sa količinom uvoza od 767 tona i procentom iskorištenosti od 59% iz 2020. godine. U 2019. godini kvota za uvoz je bila iskorištena 53%.

Alkoholna pića-lozovača i komovica - Kada je riječ o bescarinskom uvozu alkohola carinski ustupak je dat za uvoz 85 tona lozovače i komovice. Na osnovu izvještaja o iskorištenosti kvota za 2021. godinu kvota za bescarinski uvoza loze i komovice je iznosila 35%, u 2020. godini 0%, i 2019. godini oko 1%.

Vino - Dodatnim protokolom je omogućen uvoz pjenušavog vina i vina od svježeg grožđa bez carine za period 2019-2021. godina u količini od 19.530 hektolitara. Na osnovu podataka o iskorištenosti kvota tokom 2021. godine je uvezeno 17.012 hl vina te je kvota za bescarinski uvoz iskorištena 87%, što je više u poređenju sa količinom uvoza od 14.307 hl i procentom iskorištenosti kvote od 81% iz prethodne godine. Ipak kvota je najviše iskorištena i to oko 91% tokom 2019. godine kada je uvoz iznosio 17.709 hl.

Cigarete - Dodatnim protokolom je omogućen uvoz 3.200 tona cigareta. Tokom 2021. godine u okviru kvote je uvezeno 933 tone cigareta te je kvota iskorištena 29%. U prethodnoj godini uvoz cigareta u okviru kvote je iznosio 787 tona i iskorištena je oko 25%, a tokom 2019. godine 28%.

4.2. Razmjena poljoprivredno-prehrambenih proizvoda između Bosne i Hercegovine i CEFTA

Na drugom mjestu po značaju, količini i vrijednosti ostvarene trgovine poljoprivrednim proizvodima je CEFTA. Udio uvoza poljoprivredno-prehrambenih proizvoda iz CEFTA u ukupnom uvozu poljoprivredno-prehrambenih proizvoda u 2021. godini je iznosio 28% i neznatno je poboljšan u poređenju sa prethodne dvije godine.

Spoljnotrgovinska razmjena poljoprivredno-prehrambenih proizvoda između BiH i CEFTA (Milion KM)

	2019	2020	2021	Indeks 2020/2019	Indeks 2021/2020
Uvoz	912	891	938	98	105
Izvoz	288	309	364	107	118
Deficit	-624	-582	-574	93	99
Pokrivenost (%)	32	35	39	109	111

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Ukupna vrijednost uvezenih poljoprivredno-prehrambenih proizvoda sa CEFTA tržišta u Bosnu i Hercegovinu u 2021. godini je iznosila 938 miliona KM i veća je za 47 miliona KM ili 5% u odnosu na vrijednost uvoza iz prethodne godine, dok ta razlika u poređenju sa 2019. godinom iznosi 26 miliona KM ili 3%. Uvoz iz CEFTA regiona u BiH je varirao u posmatranom periodu.

Izvoz poljoprivredno-prehrambenih proizvoda iz Bosne i Hercegovine u CEFTA u 2021. godini je iznosio 364 miliona KM i veći je za 55 miliona KM ili 18% u poređenju sa prethodnom godinom, odnosno za 26%

u odnosu na 2019. Izvoz je u posljednje tri godine zabilježio kontinuiran rast sa 288 miliona KM, koliko je iznosio 2019. godine, na 309 miliona KM u 2020, odnosno na 364 miliona KM u 2021. godini. Imajući u vidu razliku u vrijednosti uvoza i izvoza, deficit u razmjeni između Bosne i Hercegovine i CEFTA članica je smanjen obzirom da je izvoz rastao, a uvoz je bio promjenjiv. Deficit u razmjeni poljoprivredno-prehrambenih proizvoda između Bosne i Hercegovine i CEFTA u 2021. godini je iznosio 574 miliona KM i manji je za 1% u odnosu na vrijednost deficita iz prethodne godine.

4.2.1. Najznačajniji poljoprivredni proizvodi u međusobnoj trgovini Bosne i Hercegovine i CEFTA

Izvoz u CEFTA baziran je na nekoliko proizvoda koji čine u prosjeku oko 60% ukupnog izvoza na CEFTA tržište. Proizvodi koji se najviše izvoze u CEFTA su mlijeko i pavlaka, nekocentrisani sa sadržajem mliječne masti veće od 1% do 6% po masi, nekocentrisani, pripremljeni ili konzervirani proizvodi od kokošijeg mesa, maline, kupine, dudovi, slatki keks, vode, brašno od pšenice, konzervirana riba, vafli i oblande i dr.

Mlijeko i pavlaka nekocentrisani, sa sadržajem mliječne masti većim od 1% ali ne većim od 6% je na prvom mjesto po zastupljenosti u izvozu od 15%. Izvoz mlijeka je u 2019. godini iznosio 54 miliona KM, da bi se u narednoj godini povećao na 59 miliona KM, odnosno u 2021. godini smanjio na 53 miliona KM. U 2021. godini vrijednost izvezenog mlijeka i pavlake nekocentrisane je bila za 9% manja nego prethodne godine.

Izvoz najznačajnijih proizvoda iz BiH u CEFTA (Milion KM)

Proizvodi	2019	2020	2021
Mlijeko i pavlaka, nekocentrisani, bez šećera sa sadržajem masti većim od 1%, ali ne većim od 6% po masi:	54	59	53
Ostali pripremljeni ili konzervirani proizvodi od kokoši vrste Gallus domesticus	27	35	47
Maline, kupine, dudovi (murve), plodovi nekuvani ili kuhani u vodi ili pari, smrznuti	22	34	46
Uljane pogače i ostali čvrsti ostaci dobijeni pri ekstrakciji ulja od soje	7	4	16
Slatki keksi	9	11	13
Čokolada i ostali prehrambeni proizvodi koji sadrže kakao-ostali	11	11	10
Brašno od pšenice ili suražice	8	8	10
Vode, uključujući mineralne vode i gazirane vode, sa dodatim šećerom ili drugim sredstvima za zaslađivanje	6	8	9
Vafli i oblatne	4	5	8
Ostala pripremljena ili konzervisana riba:	4	6	7
Ukupno top 10	152	181	219

Izvor: Agencija za statistiku BiH

* Poljoprivredni proizvodi su razvrstani po HS klasifikaciji (CN 1-24)

Drugi proizvod sa izvozom od 47 miliona KM svrstana na drugo mjesto su pripremljeni ili konzervirani proizvodi od kokošijeg mesa. Izvoz pripremljenih ili konzervisanih proizvoda od kokošijeg mesa je bilježio kontinuirano povećanje u posmatranom periodu te je u 2021. godini dostigao 47 miliona KM. Izvoz ovog proizvoda je zabilježio rast od 34% u poređenju sa vrijednosti izvoza iz prethodne godine, odnosno za 74% u poređenju sa 2019. Značajno povećanje izvoza je rezultat povratka plasmana bh proizvoda na kosovsko tržište koji su u prethodnoj godini bili eliminisani sa ovog tržištu uvođenjem visokih carina.

Izvoz maline, kupine i dudova kao treće rangiranih poljoprivredno prehrambenih proizvoda, je u 2021. godini iznosio 46 milion KM i znatno je veći i to za 37% u odnosu na prethodnu godinu. Činjenica je da se i kod ovog proizvoda bilježio kontinuiran rast izvoza u posmatranom periodu sa 22 miliona koliko je iznosio izvoz 2019. godine na 46 miliona KM u 2021. godini. Tokom 2021 je ostvarena najveća vrijednost

kada je riječ o plasmanu ovih proizvoda. U prosjeku oko 96% ukupnog izvoza iz ove grupe proizvoda čini izvoz smrznute maline što utiče i na kretanje vrijednosti za izvoz ove grupe proizvoda.

Ostali proizvodi koji se ubrajaju u top deset izvoznih proizvoda imaju mali procenat učešća u ukupnom izvozu i to od 2 do 4%, te i vrijednosti izvoza ne odstupaju značajno. Značajno povećanje izvoza u 2021. godini je zabilježeno kod izvoza uljanih pogača od soje i to više od 300%, zatim vafla i oblandi za 42%, brašna od pšenice i suražice za 21% i pripremljene i konzervirane ribe za 16%.

Struktura proizvoda koji se uvoze iz CEFTA u BiH se nije značajno mijenjala tokom posljednje tri godine. Top deset kategorija poljoprivrednih proizvoda koji čine oko 45% ukupnog uvoza poljoprivrednih proizvoda iz CEFTA u BiH. Najveću vrijednost ostvarenog uvoza od 56 miliona KM u 2021. godini ima pivo dobijeno od slada, za koje je primjetno kontinuirano povećanje uvoza u posmatranom periodu. Naime, uvoz je u 2021. godini bio veći za 14%, u poređenju sa vrijednosti uvoza iz prethodne godine, odnosno za 24% u poređenju sa 2019.

Na drugom mjestu sa vrijednosti uvoza od 55 miliona KM je ostali kukuruz koji je takođe zabilježio povećanje uvoza u odnosu na prethodne dvije godine za 19%.

Uvoz najznačajnijih poljoprivrednih proizvoda iz CEFTA u BiH (Milion KM)

Proizvodi	2019	2020	2021
Pivo dobijeno od slada	45	49	56
Ostali kukuruz	47	47	55
Suncokretovo sjeme, nezavisno je li lomljeno ili ne:	45	62	51
Ostali preparati za prehranu životinja	62	58	50
Cigarete koje sadrže duvan	48	46	48
Slatki keksi	42	43	44
Kobasice i slični proizvodi, od mesa	33	33	32
Ostale vode (mineralne i gazirane vode)	27	23	31
Ostali proizvodi koji nisu pomenuti ili uključeni na drugom mjestu	19	25	30
Šećeri od šećerne trske ili šećerne repe-ostali	8	14	27
Ukupno top 10	375	401	424

Izvor: Agencija za statistiku BiH

* Poljoprivredni proizvodi su razvrstani po HS klasifikaciji (CN 1-24)

Što se tiče uvoza suncokretovog zrna zabilježena vrijednost uvoza od 55 miliona KM je bila manja za 17% u odnosu na prethodnu godinu. Takođe, u 2021. godini pad uvoza je evidentan kod uvoza ostalih preparata za prehranu životinja za 14% i kod i kobasica i sličnih proizvoda od mesa za 3%

Daleko najveće povećanje uvoza kao i kontinuirano povećanje uvoza je evidentno kod šećera od šećerne trske ili šećerne repe. Uvoz ovog proizvoda je sa 8 miliona KM, koliko je iznosio uvoz 2019. godine, povećan na 14 miliona KM u 2020, odnosno na 27 miliona tokom 2021. Uvoz je u 2021. godini bio 91% veći kada se poredi sa uvozom iz prethodne godine, odnosno više od 300% u poređenju sa 2019.

4.2.2. Najznačajniji trgovinski partneri u CEFTA

Oko 89% ukupnog uvoza poljoprivredno-prehrambenih proizvoda iz CEFTA zemalja se uvozi iz Srbije, na drugom mjestu je Republika Sjeverna Makedonija sa 6% u ukupnom uvozu, zatim Albanija i Crna Gora sa 2%, Kosovo* 0,4% i Moldavija oko 0,3%.

Tokom 2021. godine iz Republike Srbije uvezeno je poljoprivredno-prehrambenih proizvoda u vrijednosti od 836 miliona KM te se može reći da je uvoz bio veći i to oko 5% nego prethodne godine, odnosno za

*Ovaj naziv ne prejudicira status Kosova i u skladu je sa Rezolucijom 1244 SB UN i odlukom Međunarodnog suda pravde o kosovskoj deklaraciji o nezavisnosti

3% je veći u poređenju sa 2019. Poljoprivredni proizvodi koji su se najviše uvozili iz Srbije u 2021. godini su: ostali kukuruz - za preradu za proizvode koji se upotrebljavaju za ishranu životinja sa vrijednosti uvoza od 55 miliona KM, pivo dobijeno od slada 54 miliona KM, suncokretovo sjeme 51 milion KM, preparati za prehranu životinja 49 miliona KM i cigarete koje sadrže duvan 46 miliona KM.

Najznačajniji partneri CEFTA u razmjeni poljoprivrednih proizvoda (u milionima KM)

UVOZ			
Zemlje	2019	2020	2021
Srbija	809	794	836
Republika Sjeverna Makedonija	64	56	60
Albanija	16	18	19
Crna Gora	17	17	16
Kosovo*	3	3	4
Moldavija	3	3	3
Ukupno	911	891	938
IZVOZ			
Srbija	150	165	198
Crna Gora	77	64	67
Republika Sjeverna Makedonija	56	55	60
Kosovo*	1	18	33
Albanija	4	6	6
Moldavija	0,11	0,11	0,11
Ukupno	288	309	364

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Od ostalih zemlja koje pripadaju CEFTA grupaciji značajne vrijednosti poljoprivrednih proizvoda se uvoze iz Republike Sjeverne Makedonije. Vrijednost uvezenih poljoprivrednih proizvoda u posmatranom periodu od tri godine je zabilježila variranje te je sa 64 miliona KM, koliko je iznosila 2019. godine smanjena na 56 miliona KM u 2020, što je za 8 miliona manje. Nešto veća vrijednost uvoza od 60 miliona KM je zabilježena 2021. godine. Albanija je sa vrijednosti uvoza od 19 miliona KM koliko je iznosio uvoz u 2021. godini rangirana na treće mjesto, i bilježila je rast vrijednosti uvoza tokom posljednje tri godine.

Kao što je slučaj sa uvozom i na strani izvoza, Srbija predstavlja najznačajnijeg BiH partnera u CEFTA trgovini. Izvoz poljoprivredno-prehrambenih proizvoda u Srbiju u posmatranom periodu je bilježio kontinuiran rast te je sa vrijednosti od 150 miliona KM koliko je iznosio 2019, povećan na 165 miliona u 2020. godini, odnosno na 198 miliona koliko je iznosio izvoz u 2021. Vrijednost izvoza iz 2021. godine je bila veća za 33 miliona KM ili 18% u odnosu na prethodnu, odnosno za 32% u poređenju sa 2019. Poljoprivredni proizvodi koji su najviše izvoženi u Srbiju u 2021 godini su: smrznute maline, kupine i dudovi u vrijednosti od 46 miliona KM; te mlijeko, nekoncentrisano i bez dodatog šećera u vrijednosti oko 16 milion KM; uljane pogače i ostaci dobijeni pri ekstrakciji ulja od soje 14 miliona KM, ostali pripremljeni proizvodi od kokošijeg mesa u vrijednosti od 14miliona KM, slatki keks 7 miliona KM, vode 6 miliona KM.

Od ostalih zemlja CEFTA značajniji plasman poljoprivrednih proizvoda je usmjeren ka Crnoj Gori i to u vrijednosti od 67 miliona KM, s tim što je izvoz u 2021. godini manji 5% u odnosu na prethodnu godinu, zatim Republici Sjevernoj Makedoniji 60 miliona KM i veći je za 9% nego prethodne godine, i Kosovu* 33 miliona KM. Značajno veći izvoz u 2020, a naročito u 2021. godini na Kosovo* je rezultiralo ukidanje carina na uvoz proizvoda iz BiH zbog pojave pandemije COVID 19. Vrijednosti izvoza poljoprivrednih proizvoda iz BiH u Albaniju je u 2021. godini iznosila 6 miliona KM i ista je u poređenju sa prethodnom godinom.

4.2.2. Razmjena poljoprivredno-prehrambenih proizvoda između Bosne i Hercegovine i EFTA

EFTA je grupacija zemalja sa kojom Bosna i Hercegovina u trgovini poljoprivredno-prehrambenim proizvodima godinama ostvaruje suficit. Ostvarena vrijednost izvoza poljoprivredno-prehrambenih proizvoda iz BiH u EFTA zemlje u 2021. godini je iznosila 22 miliona KM i veća je za 10% u poređenju sa vrijednosti izvoza iz prethodne godine, odnosno za 22% više u poređenju sa 2019. Bitno je istaći da izvoz poljoprivrednih proizvoda na tržište EFTA bilježi pozitivna kretanja, odnosno kontinuiran rast vrijednosti i količine u posmatranom periodu.

Spoljnotrgovinska razmjena poljoprivredno prehrambenih proizvoda između BiH i EFTA (Milionu KM)

	2019	2020	2021	Indeks 2020/2019	Indeks 2021/2020
Uvoz	6	7	7	117	100
Izvoz	18	20	22	114	110
Bilans	24	27	29	113	109
Suficit	11	13	15	118	118
Pokrivenost (%)	276	290	319	105	110

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Što se tiče uvoza poljoprivrednih proizvoda iz EFTA u Bosnu i Hercegovinu vrijednosti se nisu značajno promijenile u posmatranom periodu. Ostvarena vrijednost uvoza u 2021. godini je iznosila oko 7 miliona KM i ista je kao i prethodne godine, dok je u odnosu na ostvareni uvoz u 2019. godini veća za 17%.

Tokom 2021. godine nastavljen je trend rastućeg suficita u razmjeni poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda između BiH i EFTA-e. Vrijednost suficita u 2021. godini je veća za 18% u odnosu na 2020. godinu čemu je doprinijela veća vrijednost izvoza i nepromijenjena vrijednost uvoza u istom vremensko razdoblju.

Pokrivenost uvoza izvozom poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda u 2021. godini je iznosila 319%.

Sporazumom o slobodnoj trgovini između država Evropskog udruženja slobodne trgovine (EFTA) i Bosne i Hercegovine[†] prema Aneksu II Sporazuma o poljoprivrednim proizvodima između Švajcarske i BiH unutar EFTA Sporazuma, Bosna i Hercegovina je ukinula carine koje se primjenjuju na uvoz 200 komada junica (ženska goveda, koja još nisu telila) porijeklom iz Švajcarske i Lihtenštajna. Bez obzira na postojanje tarifne kvote za uvoz junica prema podacima Uprave za indirektno oporezivanje za ove tarifne kvote za period 1.1.2019 do 31.12.2021. godine, nije bilo uvoza.

4.2.3. Najznačajniji proizvodi u međusobnoj trgovini Bosne i Hercegovine i EFTA

Što se tiče proizvoda koji se izvoze iz Bosne i Hercegovine u EFTA oko 90% ukupnog izvoza na ovo tržište čine povrće i voće, zatim vode i ulja. Struktura proizvoda koji se izvoze nije značajnije mijenjana tokom tri posljednje godine. Ono što se može primjetiti posmatrajući podatke o izvozu je to, da se u periodu od 2019. do 2021. godine znatno povećala vrijednost izvoza smrznute maline, kupine i dudova sa 3 miliona KM na 7 miliona. Izvoz smrznute maline, kupine i dudova je u 2021. godini bila veća za 82% u poređenju sa prethodnom godinom, odnosno za 91% u poređenju sa 2019.

Takođe, kontinuirano povećanje vrijednosti izvoza je zabilježeno i kada je riječ o izvozu sirovog ulja repice ili od gorušice sa 0,5 miliona na 1,3 miliona KM, osušenih, rashlađenih, i svježih dijelov biljaka sa 0,6 miliona KM na 0,9 miliona KM. Proizvodi koji su zabilježili manju vrijednost izvoza u 2021. godinu, u

[†] "Službeni glasnik BiH-Međunarodni ugovori", broj 18/14

poređenju sa prethodnom godinom su vode, mineralne i gazirane sa dodatim šećerom ili drugim zaslađivačima za 46%, osušeno povrće, cijelo, rezano, u kriškama za 9% i voće i orašasti plodovi nekuvani ili kuvani, smrznuti za 8%.

Najznačajnije proizvodi u izvozu iz BiH u EFTA (Milion KM)

Proizvodi	2019	2020	2021
Osušeno povrće, cijelo, rezano, u kriškama, lomljeno ili u prahu, ali dalje nepripremljeno: ostalo	6	8	7
Maline, kupine, dudovi (murve), crne, bijele i crvene ribizle i ogrozdi	3	4	7
Vode, uključujući mineralne vode i gazirane vode, sa dodatim šećerom ili drugim sredstvima za zaslađivanje ili aromatizaciju	4	5	3
Ulje repice ili ulje od gorušice i njihove frakcije, sirovo ulje	0,5	0,0	1,3
Bilje i dijelovi bilja (uključujući sjemenje i plodove), svježi, rashlađeni, smrznuti ili osušeni, rezani ili cijeli, ostalo	0,6	0,7	0,9
Voće i orašasti plodovi, nekuvani ili kuvani u vodi ili pari, smrznuti - ostalo	0,9	0,9	0,8
Ukupno top proizvodi	16	18	19

Izvor: Agencija za statistiku BiH

* Poljoprivredni proizvodi su razvrstani po HS klasifikaciji (CN 1-24)

Struktura poljoprivrednih proizvoda koji se uvoze iz EFTA-e u BiH je drugačija u poređenju sa izvoznim proizvodima obzirom da se na prvom mjestu sa učešćem od 18% zastupljen sušeni bakalar, zatim ekstrakti, esencije i koncentрати oko 18%, svježi ili rashlađeni atlantski losos 11%, ostali ne punjeni proizvodi od čokolade ili koji sadrže kakao 10%, ostali prehrambeni proizvodi 8% i proizvodi od šećera (uključujući i bijelu čokoladu) bez kaka 3%.

Najznačajniji proizvodi u uvozu iz EFTA u BiH (Milion KM)

Kategorije proizvoda	2019	2020	2021
Sušeni bakalar (Gadus morhua, Gadus ogac, Gadus macrocephalus)	0,87	1,33	1,33
Ekstrakti, esencije i koncentрати	1,02	1,28	1,27
Svježi ili rashlađeni atlantski losos (Salmo salar) i dunavski losos (Hucho hucho)	0,65	0,76	0,80
Ostali ne punjeni proizvodi od čokolade ili koji sadrže kakao	0,69	0,62	0,78
Ostali prehrambeni proizvodi – sirupi (laktozni, izoglukočni, glukozni, voćni)	0,60	0,65	0,45
Proizvodi od šećera (uključujući bijelu čokoladu), bez kaka: ostali	0,15	0,18	0,27
Ukupno top proizvodi	4,00	5,00	4,90

Izvor: Agencija za statistiku BiH

* Poljoprivredni proizvodi su razvrstani po HS klasifikaciji (CN 1-24)

Tokom 2021. godine značajnije povećanje vrijednosti uvoza, u poređenju sa prethodnom godinom, su zabilježene kod uvoza proizvoda od šećera bez kaka i to za 49%, i ostalih ne punjenih proizvoda od čokolade ili koji sadrže kakao za 25%. U nešto manjem procentu i to 5% je veći uvoz svježeg ili rashlađenog atlantskog lososa, dok je kod uvoz sušenog bakalara ostao na nivou vrijednosti od 1,33 miliona KM kao i prethodne godine.

Jedino se kod uvoza ostalih prehrambenih proizvoda-sirupi (laktozni, izoglukočni, glukozni, voćni) bilježi manja vrijednost uvoza za 31% i svega 1% kod uvoza ekstrakata, esencije ili koncentrata u poređenju sa prethodnom godinom. Činjenica je da se kod navedenih proizvoda u trogodišnjem periodu posmatranja vrijednosti uvoza su uglavnom iste, ili pak variraju bez značajnijih razlika.

4.2.3. Najznačajniji partneri EFTA u razmjeni poljoprivrednih proizvoda

Posmatrano po zemljama EFTA regije u 2021. godini najviše se poljoprivredno-prehrambenih proizvoda uvezlo iz Švajcarske i to oko 54%, na drugom mjestu sa učešćem od 43% u ukupnoj vrijednosti uvoza je Norveška i oko 1% iz Islanda. Uvoz iz Lihtenštajna nije zabilježen tokom posmatranog perioda od tri godine.

Vrijednost uvoza iz tri navedene države je u 2021. godini manja za 8% u odnosu na vrijednost poljoprivredno prehrambenih proizvoda uvezenih u prethodnoj godinu, uglavnom zbog manjeg uvoza iz Švicarske i to za 11%.

Najznačajniji partneri EFTA u razmjeni poljoprivrednih proizvoda (Milion KM)

Zemlje	Uvoz			Izvoz		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Švicarska	4,38	4,09	3,62	17	20	22
Norveška	1,92	2,67	3,00	0,6	0,5	0,4
Island	0,19	0,25	0,04	0	0	0
Lihtenštajn	0,00	0,00	0,00	0	0	0
Ukupno	6,48	7,02	6,67	17,9	20,3	22,3

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Poljoprivredno-prehrambeni proizvodi iz BiH se plasiraju na tržišta dvije zemlje EFTA i to u Švajcarsku oko 98% ukupnog izvoza i 2% u Norvešku. Izvoz poljoprivredno-prehrambenih proizvoda u Švajcarsku je zabilježio kontinuiran rast vrijednosti sa 17 miliona KM, koliko je iznosio 2019. godine, na 22 miliona KM u 2021. godini, što je za 3 miliona KM više. Izvoz je u 2021. godini u poređenju sa prethodnom godinom veći za 10%, odnosno 29% u poređenju sa 2019.

Vrijednost izvoza poljoprivrednih proizvoda u Norvešku je bila stabilna i držala se na nivou nešto većem od pola miliona KM. Ipak 2021. godine je vrijednost izvoza u Norvešku manja za 20% u poređenju sa prethodnom godinom, odnosno najniža je zabilježena vrijednost izvoza u posmatranom periodu.

4.3. Razmjena poljoprivredno-prehrambenih proizvoda između Bosne i Hercegovine i Turske

Turska je bila jedan od vodećih partnera u spoljnotrgovinskoj razmjeni poljoprivrednim proizvodima sa Bosnom i Hercegovinom obzirom da je vrijednost izvezenih poljoprivrednih proizvoda iznosila više od 100 miliona KM, te imala značajan udio u prosjeku oko 20% u ukupnom izvozu poljoprivredno-prehrambenih proizvoda. Takođe, Turska je bila jedno od rijetkih velikih tržišta sa kojim je bilježen suficit u razmjeni poljoprivrednim proizvodima.

Promjena u razmjeni poljoprivrednih proizvoda između Bosne i Hercegovine i Turske je uslijedila tokom 2021. godine obzirom na značajan pad izvoza i pojavu deficita. Izvoz je u 2021. godini iznosio 43 miliona KM i manji je za 91 milion KM ili 68% u poređenju sa prethodnom godinom, odnosno za 85 miliona KM ili 34% kada se poredi sa vrijednosti izvoza iz 2019. Ovakav značajan pad vrijednosti izvoza je posljedica pada vrijednosti turske lire što se odrazilo direktno na pad konkurentnosti i poskupljenje proizvoda iz BiH na ovom tržištu.

Takođe, udio izvoza poljoprivrednih proizvoda je u ukupnom izvozu poljoprivrednih proizvoda, sa 16% koliko je imalo tursko tržište u ukupnom plasmanu poljoprivrednih proizvoda 2019. i 2020. godine, smanjeno na 5% u 2021. godini.

**Spoljnotrgovinska razmjena poljoprivredno prehrambenih proizvoda između BiH i Turske
(Milion KM)**

	2019	2020	2021	Indeks 2020/2019	Indeks 2021/2020
Uvoz	89	84	110	94	131
Izvoz	128	135	43	105	32
Bilans	217	219	153	101	70
Suficit/Deficit	39	51	-67	131	-
Pokrivenost (%)	144	160	39	111	24

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Što se tiče uvoza poljoprivrednih proizvoda iz Turske u BiH, bilježio je pad sa 89 miliona KM, koliko je iznosio 2019. godine, na 84 miliona KM miliona KM u 2020., a zatim povećan na 110 miliona KM u 2021. S obzirom da je izvoz značajnije smanjen u odnosu na povećanje uvoza pojavio se deficit od 67 miliona KM.

Pokrivenost uvoza izvozom u razmjeni poljoprivrednim proizvodima sa Turskom u 2021. godini iznosila je 39%, i značajno je smanjena u poređenju sa dvije prethodne godine.

S obzirom da je ulje bilo jedan od vodećih proizvoda koji se izvozi na tursko tržište loši rezultati u cjelokupnom izvozu su posljedica devalvacije turske lire što je uticalo na rast cijene ulja za tursko tržište.

4.4.1. Najznačajniji proizvodi u međusobnoj trgovini BiH i Turske

Struktura poljoprivrednih proizvoda koji se plasiraju na tursko tržište nije se mnogo mijenjala u posmatranom periodu iako su u 2021. godini vrijednosti izvoza smanjene dok neki proizvodi iako su imali značajan udio u izvozu u ranijim godinama, nisu uopšte zastupljeni.

Na prvom mjestu sa vrijednosti izvoza od 23 miliona je ostalo ulje od sjemena suncokreta ili šafranike za tehničke ili industrijske svrhe, zatim na drugo mjesto je rangirano goveđe svježe ili rashlađeno meso bez kostiju i teleće meso sa vrijednosti od 12 miliona KM, maline, kupine i dudovi su na trećem mjestu sa vrijednosti izvoza od 3 miliona KM i brašno od pšenice ili suražice sa svega 0,6 miliona KM vrijednosti.

Turska je tržište na koje se iz BiH plasira više od 80% ukupnog izvoza ulja od sjemena suncokreta. Ukupan izvoz ulja je u posmatranom periodu zabilježio pad obzirom da je u 2019. godini ukupni izvoz (ostalo ulje od sjemena suncokreta i sirovo ulje sjemena suncokreta) iznosio 100 miliona KM da bi u narednoj godini bio smanjena na 82 miliona KM, a u 2021. godini na 23 miliona KM. Ujedno, u 2021. godini je zabilježena najmanja ostvarena vrijednost izvoza ulja u Tursku tokom posljednje tri godine obzirom da neke vrste ulja nisu bile zastupljene u izvozu.

Najznačajniji proizvodi u izvozu iz Bosne i Hercegovine u Tursku (Milion KM)

Kategorija proizvoda	2019	2020	2021
Ostalo ulje od sjemena suncokreta ili šafranike za tehničke ili industrijske svrhe	56	49	23
Goveđe svježe ili rashlađeno meso, bez kostiju i teleće meso	0,98	25	12
Maline, kupine, dudovi (murve), crne, bijele i crvene ribizle i ogrozdi:	3,6	3,0	3,0
Sirovo ulje sjemena suncokreta ili šafranike za tehničke ili industrijske svrhe	44	33	0,00
Brašno od pšenice ili suražice	4	6	0,6
Ostala pšenica	7	4	0,00
Ukupno top kategorije proizvoda	113	116	38,6

Izvor: Agencija za statistiku BiH * Poljoprivredni proizvodi su razvrstani po HS klasifikaciji (CN 1-24)

Goveđe meso je proizvod čije su vrijednosti izvoza znatno varirale u posmatranom periodu s tim što je daleko najmanja količina govedine od 98 tona i vrijednosti od 0,98 miliona KM u Tursku izvezena 2019. godine. Iako je u 2020. godini zabilježen značajno veći izvoz u vrijednosti od 25 miliona KM, u 2021 je uslijedio značajan pad od 52%, odnosno zabilježena vrijednost izvoza je iznosila 12 miliona KM.

Pšenično brašno je takođe jedan od proizvoda čiji je izvoz varirao, s tim što je najmanja vrijednost izvoza od 0,6 miliona KM zabilježena 2021. godine.

Takođe, i kod izvoza pšenice se bilježe manje vrijednosti u posmatranom periodu sa 7 miliona KM na 4 miliona, što je za 7 miliona KM ili 63% manje. Pšenica nije bila uopšte zastupljena u izvozu tokom 2021. godine.

Kada je riječ o proizvodima koji se uvoze, kategorije proizvoda se ne mijenjaju ali je struktura drugačija u odnosu na izvozne proizvode. Sa učešćem od 29% najzastupljenije u uvozu je voće, zatim proizvodi na osnovu žitarica, povrće, šećer i proizvodi od šećera, kakao i proizvodi od kaka, i proizvodi od povrća, voća. Navedeni proizvodi čine više od 50% ukupne vrijednosti proizvoda koji se uvoze iz Turske.

Najznačajniji proizvod u uvozu iz Turske u Bosnu i Hercegovinu (Milion KM)

Proizvodi	2019	2020	2021
Limuni i limete	7	8	10
Paradajz, svjež ili rashlađen	7	7	10
Ostali pekarski proizvodi	7	5	7
Ostali proizvodi od šećera bez kaka	7	5	7
Mandarine (uključujući tangerske i satsuma mandarine)	3	5	5
Lubenice	4	2	5
Paprike iz roda Capsicum ili iz roda Pimenta:	4	4	5
Ostali čokoladni proizvodi i čokolada, proizvodi od šećera sa kakaom, namazi i dr.	5	4	4
Tjestenina nekuvana, i ne punjena niti drukčije pripremljena:	4	4	4
Mehanički iskošteno meso peradi	4	2	3
Ukupno top deset kategorija	52	47	61

Izvor: Agencija za statistiku BiH

* Poljoprivredni proizvodi su razvrstani po HS klasifikaciji (CN 1-24)

Posmatrajući kategorije proizvoda koji se najviše uvoze iz Turske to je voće odnosno agrumi (limun, limete, i mandarine). Uvoz limuna i limete je u 2021. godini iznosio 10 miliona KM i za 29% je veći u poređenju sa prethodnom godinom. Kada je riječ o mandarinama vrijednosti uvoza su se kretale u rasponu od 3 do 5 miliona KM, s tim što su vrijednosti uvoza ne promijenjene u posljednje dvije godine.

Uvozni proizvod na drugom mjestu je paradajz svjež ili rashlađeni čija je vrijednost uvoza u posmatranom periodu bilježila rast sa 7 miliona KM, koliko je iznosio uvoz 2019 i 2020. godine, na 10 miliona u 2021 što je za 41% više. Lubenica je proizvod koji je zabilježio najznačajnije povećanje uvoza obzirom da je vrijednost uvoza od 5 miliona KM, koliko je iznosio 2021. godine, veća za 150% u poređenju sa 2020, odnosno za 25% u poređenju sa 2019.

Proizvodi koji su zabilježili veće vrijednosti uvoza u 2021. godini u poređenju sa prethodnom godinom su: mehanički iskošteno meso peradi za 62%, ostali pekarski proizvodi za 40%, ostali proizvodi od šećera bez kaka za 34%, paprika za 15%, i ostali čokoladni proizvodi i čokolada za 8%.

Tjestenina kuvana, i ne punjena, nije zabilježila značajnije odstupanje od vrijednosti uvoza koje su zabilježeni u posmatranom trogodišnjem periodu.

4.4. Razmjena poljoprivredno-prehrambenim proizvodima između BiH i Ostatka svijeta

Zemlje iz ostatka svijeta u robnoj razmjeni poljoprivrednim proizvodima sa Bosnom i Hercegovinom u 2021. godini imaju učešće od 12% u uvozu i izvozu oko 6%. Ukupan obim trgovinske razmjene poljoprivrednim proizvodima u 2021. godini je iznosio 479 miliona KM i veći je za 4% od obima trgovinske razmjene ostvarene u prethodnoj godini. Uvoz poljoprivredno-prehrambenih proizvoda iz ovih zemalja je u 2021. godini iznosio 424 miliona KM i 7% je veći od uvoza ostvarenog u 2020. godini, dok je izvoz na tržišta ostatka svijeta smanjen za 14% i iznosio je 55 miliona KM.

Spoljnotrговinska razmjena poljoprivredno prehrambenih proizvoda između BiH i Ostatka svijeta (Milionu KM)

	2019	2020	2021	Indeks 2020/2019	Indeks 2021/2020
Uvoz	432	396	424	92	107
Izvoz	61	64	55	104	86
Bilans	493	460	479	93	104
Deficit	-371	-332	-369	90	111
Pokrivenost (%)	14	16	13	113	81

Izvor: Agencija za statistiku BiH

U trgovinskoj razmjeni sa zemljama ostatka svijeta Bosna i Hercegovina ostvaruje značajan deficit. Vrijednost ostvarenog deficita zavisi od vrijednosti ostvarenog uvoza i izvoza, a u 2021. godini se povećao za 11% u odnosu na 2020. godinu, obzirom na smanjenje izvoza i povećanje uvoza.

Pokrivenost uvoza izvozom u 2021. godini u trgovini sa ostatkom svijeta je iznosila 13% i manja je u odnosu na prethodnu godinu kada je iznosila 16%, a rezultat je povećanja vrijednosti ostvarenog uvoza i pada izvoza.

4.4.1. Najznačajniji proizvodi u međusobnoj trgovini Bosne i Hercegovine i ostatka svijeta

Seдам kategorija poljoprivredno-prehrambenih proizvoda koji se izvoze u zemlje ostatka svijeta čine u oko 63% ukupnog izvoza u 2021 godini i ne odstupaju značajno u poređenju sa prethodnim godinama.

Najznačajniji proizvodi u izvozu iz BiH prema ostatku svijeta u BiH (Milionu KM)

Proizvodi	2019	2020	2021
Ostalo ulje suncokreta ili šafranike za tehničke ili industrijske svrhe	4	9	11
Jabuke	10	8	6
Vafli i oblatne	4	3	5
Sojino ulje i njegove frakcije, rafinisani ili nerafinisani, ali hemijski nemodifikovano, sirovo, ostalo	1	2	4
Kafa sa kofeinom	3	4	4
Kruške	16	14	3
Vode, uključujući mineralne vode i gazirane vode, sa dodatim šećerom ili drugim sredstvima za zaslađivanje ili aromatizaciju	1,1	0,8	1,4
Ukupno	40	41	35

Izvor: Agencija za statistiku BiH * Poljoprivredni proizvodi su razvrstani po HS klasifikaciji (CN 1-24)

Za ovu grupaciju zemalja koji se javlja kao trgovinski partner Bosne i Hercegovine iako su kruške bile vodeći izvozni proizvod zbog plasmana na rusko tržište u 2021. godini je ipak uslijedila promjena na način da je ostalo ulje od suncokreta ili šafranike za tehničke ili industrijske svrhe vodeći proizvod. Izvoz ostalog ulja suncokreta ili šafranike za tehničke ili industrijske svrhe je bilježilo kontinuirano povećanje vrijednosti izvoza te je sa 4 miliona KM, koliko je iznosio 2019. godine, dostigao 11 miliona u 2021.

Jabuke su još jedan od proizvoda koji se u značajnoj količini kao i vrijednosti izvoze u Rusiju s tim što su u posmatranom periodu zabilježile pad izvoza sa 10 miliona KM, koliko je iznosio izvoz 2019. godine, na 8 miliona u 2020, odnosno na 6 miliona KM u 2021.

Vafli i oblande su sa ostvarenom vrijednosti izvoza od 5 miliona KM rangirane na treće mjesto. Ono što je primjetno u izvozu vafli i oblandi jeste značajno variranje vrijednosti u posmatranom periodu od 3 do 5 miliona KM.

Izvoz sojinog ulja rafinisano ili nerafinisano, ali hemijski nemodifikovano, sirovo, ostalo bilježi pozitivna kretanja u posmatranom periodu 2019-2021. godina obzirom da je vrijednost bilježila rast sa milion KM na 4 miliona KM.

Pored ove četiri vrste proizvoda u izvozu na tržište zemalja ostatka svijeta sa značajnijim učešćem u izvozu se ubrajaju kafa sa kofeinom, vode mineralne i gazirane sa šećerom ili zaslađivačima ostali. Izvoz kafe sa kofeinom je imao stabilne vrijednosti izvoza u posmatranom trogodišnjem periodu, izvoz karakteriše variranje vrijednosti od 0,8 do 1,4 miliona KM.

Kruške su izvozni proizvod koji je zabilježio kontinuirano smanjenje izvoza i to sa 16 miliona KM, koliko je iznosio izvoz 2019. godine, na 14 miliona KM u 2020, odnosno na svega 3 miliona KM u 2021.

Struktura proizvoda koji se uvoze iz ostalih zemalja u BiH se nije značajno mijenjala tokom posljednje tri godina, samo su u nekim od godina zamijenili mjesta i procenat učešća u ukupnom uvozu iz ostatka svijeta. Kategorije poljoprivrednih proizvoda koje u ukupnom uvozu u 2021. godini čine 68% ukupnog uvoza iz ostatka svijeta su: kafa sa kofeinom (18%), uljane pogače (16%), banane (14%), ostali šećeri od šećerne trske (8%), prehrambeni proizvodi koji nisu spomenuti na drugom mjestu (4%), grah (3%) i palmino ulje (3%) i tune (2%).

Najznačajniji proizvodi u uvozu u BiH iz ostalih zemalja (Milion KM)

Proizvodi	2019	2020	2021
Kafa sa kofeinom	70	63	78
Uljane pogače i ostali čvrsti ostaci dobijeni pri ekstrakciji ulja od soje, ne mljeveni, mljeveni ili peletizovani	50	44	67
Banane, uključujući banane za kuhanje („plantains“), svježe ili suhe:	61	56	59
Ostali šećer od šećerne trske:	54	54	35
Prehrambeni proizvodi koji nisu spomenuti niti uključeni na drugom mjestu, ostali	13	17	17
Grah obični uključujući bijeli (<i>Phaseolus vulgaris</i>):	8	10	14
Palmino ulje i njegove frakcije, rafinisani ili nerafinisani, ali hemijski nemodifikovani, ostalo	6	6	11
Tuna, trupac prugavac i palamida (<i>Sarda spp.</i>):	15	12	8
Ukupno	276	262	289

Izvor: Agencija za statistiku BiH * Poljoprivredni proizvodi su razvrstani po HS klasifikaciji (CN 1-24)

U odnosu na prethodnu godinu vrijednost uvezenih proizvoda koji čine 68% ukupnog uvoza poljoprivrednih proizvoda iz zemalja ostatka svijeta je veća za 10%. Značajno povećanje uvoza je

ostvareno u uvozu palminog ulja za 83%, uljanih pogača za 52%, graha za 40%, kafe sa kofeinom za 24%, dok je smanjenje uvoza zabilježeno kod uvoza ostalog šećera za 35% i tune za 33% u poređenju sa prethodnom godinom.

4.4.2. Najznačajniji partneri iz ostatka svijeta u razmjeni poljoprivrednih proizvoda

Najznačajniji partneri iz kojih se uvoze poljoprivredno-prehrambenih proizvoda u BiH iz ostatka svijeta su u strukturi ostali isti, samo se nekad zamijeni mjesto u redoslijedu po vrijednosti uvezenih proizvoda. U 2021. godini oko 69% ukupnog uvoza iz ostatka svijeta čini uvoz poljoprivredno-prehrambenih proizvoda iz Brazila (38%), Ekvadora (11%), SAD (6%), Kine (5%) i Indije (5%) i Argentine (4%).

Najznačajniji partneri iz ostalih zemalja u uvozu poljoprivrednih proizvoda u BiH (Milion KM)

UVOZ			
Država	2019	2020	2021
Brazil	157	148	161
Ekvador	36	40	46
SAD	54	24	25
Kina	20	21	23
Indija	19	20	21
Argentina	12	12	17
Ukupno	298	265	293
IZVOZ			
Država	2019	2020	2021
Rusija	33	26	10
Filipini	2	8	14
SAD	7	8	8
Saudijska Arabija	4	6	5
Malezija	3	2	2
UAE	1	1	2
Ukupno	50	52	41

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Tokom 2021. godine iz Brazila je uvezeno je poljoprivredno-prehrambenih proizvoda u vrijednosti od 161 milion KM što je za 13 miliona KM ili 9% više nego prethodne godine. Analizirajući podatke o uvozu za period od tri godine, primjetno je variranje vrijednosti uvoza s tim što je 2021. godine ostvarena najveća vrijednost uvoza od 161 miliona KM.

Poljoprivredni proizvodi koji su najviše uvoženi iz Brazila u 2021. godini su uljane pogače dobijene ekstrakcijom soje sa vrijednosti uvoza od 64 miliona KM, kafa 58 miliona KM, i šećeri od šećerne trske za rafinisanje 35 miliona KM.

Druga zemlja iz koje se najviše po vrijednosti uvoze poljoprivredni proizvodi je Ekvador. U 2021. godini je vrijednost uvoza iznosila 46 miliona KM i veća je za 15% od uvoza ostvarenog u prethodnoj godini kada je vrijednost uvoza iznosila 40 miliona KM. Uvoz iz Ekvadora je u posmatranom periodu zabilježio kontinuirano povećanje vrijednosti sa 36 milion KM koliko je iznosio uvoz 2019, na 46 miliona KM u 2021. Rast uvoza u 2021. godini u odnosu na 2020. godinu je ostvaren u trgovini sa Argentinom za 42%, Kinom za 10%, Indijom za 5% i SAD za 4%.

Među državama iz ostatka svijeta u koje se najviše izvezlo poljoprivredno-prehrambenih proizvoda u 2021. godini su Filipini (14 miliona KM), Rusija (10 miliona KM), SAD (8 miliona KM), Saudijska Arabija (5 miliona KM), Malezija (2 miliona KM), Ujedinjeni Arapi Emirati (2). Filipini su jedna od zemalja prema

kojoj je ostvaren značajniji izvoz poljoprivredno-prehrambenih proizvoda u iznosu od 14 miliona KM tokom 2021. godine iako se u ranijim godinama nisu pojavljivali kao značajan partner. Proizvodi koji su izvoženi na Filipine su ulje od sjemena suncokreta ili šafranike i njihove frakcije -ostalo u vrijednosti od 10 miliona KM i sojino ulje i njegove frakcije-ostalo u vrijednosti od 4 miliona KM. Evidentno je da se u periodu 2019-2021. godina bilježi kontinuirano povećanje izvoza i to:

- Ulja od sjemena suncokreta ili šafranike i njihove frakcije-ostalo sa 2 miliona KM , koliko je iznosio izvoz 2019. godine, na skoro 7 miliona KM u 2020, a u toku 2021. godine dostigao vrijednost od 10 miliona KM,
- Sojinog ulja i njegovih frakcija -ostalo sa 0,5 miliona KM, koliko je iznosio izvoz 2019. godine na 2 miliona KM u 2020. godini, odnosno na 4 miliona KM tokom 2021.

Poljoprivredni proizvodi koji su najviše izvoženi u Rusiju u 2021. godini su: jabuke 5 miliona KM, kruške 3 miliona, breskve 0,5 miliona KM, voćne sadnice u obliku drveća koje daju jestivo voće 0,4 miliona KM i ostale vrste sadnica 0,3 miliona KM. Izvoz kruške je u posljednje tri godine zabilježio kontinuiran pad vrijednosti sa 16 miliona KM, koliko je iznosio 2019. godine, na 13 miliona KM u 2020, odnosno na 3 miliona KM u 2021. godini. Takođe, i izvoz jabuka je zabilježio kontinuiran pad sa 10 miliona KM, koliko je iznosio 2019. godine, na 8 miliona u 2020, odnosno na 5 miliona u 2021. Skoro istovjetna kretanja po pitanju izvoza, odnosno pad izvoza je zabilježen i kod breskve.

S obzirom na pad u izvozu ovih voćnih vrsta, svježe voće je glavni proizvodi u izvozu poljoprivrednih proizvoda u Rusku Federaciju, s tim da ukupan izvoz na ovo tržište 2021. godini u odnosu na prethodnu je smanjen za 16 miliona KM ili 64%.